

Frequenter of meer frequent

Een corpusonderzoek naar de invloed van het Engels op de trappen van
vergelijking in het Nederlands

Femme Kiers

Studentnummer: 3354210

Begeleider: Elma Nap-Kolhoff

Masterthesis Taal Mens en Maatschappij

18-06-2014

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Theoretisch kader	6
1.1 Taalverandering door taalcontact	6
1.2 Usage-Based of Universele Grammatica?	7
1.3 Taalcontact en het proces van taalverandering	10
1.3.1 Taalcontact	10
1.3.2 Het proces van taalverandering	11
1.3.3 Convergentie, replicatie, grammaticalisering en heranalyse	14
1.3.4 Elementen in taal die gevoelig zijn voor verandering	16
1.3.5 De wisselwerking tussen factoren die taalverandering beïnvloeden	18
1.4 De trappen van vergelijking in het Nederlands en het Engels	19
1.4.1 De comparatief en de superlatief in het Nederlands	19
1.4.2 De trappen van vergelijking in het verleden	21
1.4.3 De comparatief en de superlatief in het Engels	22
1.4.4 De verschillen en overeenkomsten tussen het Nederlandse en het Engelse systeem	23
1.5 De veranderende trappen van vergelijking in het Nederlands	25
1.5.2 de gevoeligheid voor verandering van de comparatief en de superlatief in het Nederlands	25
1.5.3 Het grammaticalisatieproces van de perifrastische vorm	28
1.6 Onderzoeksvragen en hypothesen	28
2. Methode	30
2.1. Het eerste corpusonderzoek	30
2.2. Het tweede corpusonderzoek	30
2.3. Het derde corpusonderzoek	31
3. Corpusonderzoek naar de toename van de perifrastische vorm	33
3.1 Ontwikkeling van de perifrastische vorm bij de comparatief	33
3.1.1 Ontwikkeling van de morfologische en de perifrastische vorm per jaar	33
3.1.2 Afwijkend gebruik van de perifrastische vorm per jaar	35
3.2 Ontwikkeling van de perifrastische vorm bij de superlatief	36
3.2.1 Ontwikkeling perifrastische vorm per jaar	36
3.2.2 Afwijkend gebruik van de perifrastische vorm per jaar	37
3.3 Samenvatting	39
4. Taalcontact met het Engels	40
4.1 De comparatief	40
4.2 De superlatief	42
5. Conclusie en discussie	45

5.1 Discussie.....	45
5.2 Conclusie.....	48
Literatuur.....	49
Appendix 1: Resultaten corpusonderzoek naar toename perifrastische vorm bij de comparatief en de superlatief.....	51
De comparatief.....	51
De superlatief.....	52
Appendix 2: Het gebruik van de perifrastische vorm.....	54
Appendix 3: resultaten corpusonderzoek naar de invloed van het Engels op de trappen van vergelijking in het Nederlands.....	73
De comparatief.....	73
De superlatief.....	75

Inleiding

Taalverandering kan ontstaan als twee talen met elkaar in contact komen. Deze verandering is soms duidelijk te zien, maar kan ook grotendeels ongemerkt voltrokken worden. De zichtbaarste taalverandering zijn de leenwoorden die ontstaan in een contactsituatie. Deze hebben aanvankelijk andere klanken en kunnen niet vervoegd worden met inheemse affixen (Van der Sijs, 1996), waardoor ze goed zijn waar te nemen. Van alle taalveranderingen zijn leenwoorden ook het uitgebreidst onderzocht (Backus, 2013). Aangezien alleen de structuur wordt overgenomen bij een grammaticale verandering (Heine en Kuteva, 2007), zijn veranderingen op dit niveau minder goed waar te nemen. Ook is het proces dat tot deze veranderingen leidt nog niet goed onderzocht, waardoor er nog niet veel bekend over veranderingen op dit niveau (Backus et al., 2011; Heine en Kuteva, 2007).

Zo is het nog niet duidelijk welke factoren een rol spelen bij het ontstaan van een veranderingsproces in een contactsituatie (Zenner en Kristiansen, 2013; Heine en Kuteva, 2008). Niet iedere contactsituatie leidt tot taalverandering, en er zijn veel verschillende veranderingen die zich kunnen voltrekken. Daarnaast is er weinig corpusonderzoek gedaan naar taalverandering in corpora die groot genoeg zijn om sluitende resultaten te kunnen geven (Zenner en Kristiansen, 2013). Ook zijn onvoltooide veranderingen nog niet voldoende onderzocht (Backus et al., 2011). De meeste onderzoeken naar grammaticale verandering zijn gericht op veranderingen die al lange tijd voltooid zijn. Met meer onderzoek naar veranderingen die nog niet voltooid zijn kan er meer kennis vergaard worden over het proces waarmee een verandering zich voltrekt. Ook kan er dan beter worden onderzocht via welke structuren en welke soorten woorden de verandering in de taal is geïntroduceerd. Een ander voordeel van het bestuderen van een verandering die nog niet voltooid is, is dat de onderzoeker nog tijdig contact kan leggen met de sprekers. Zo kan er meer onderzoek gedaan worden naar de factoren die de verandering veroorzaken. Om dat te kunnen doen zal de verandering eerst nauwkeurig beschreven moeten worden. Daarnaast moet worden onderzocht hoe ver de verandering al gevorderd is.

Dit onderzoek zal zich daarom richten op een verandering op morfologisch en syntactisch niveau in het Nederlands. De trappen van vergelijking, de comparatief en de superlatief, zijn op dit moment aan verandering onderhevig. Deze verandering wordt waarschijnlijk veroorzaakt door het Engels. Er zijn twee vormen om de trappen van vergelijking te vormen: de morfologische vorm met de gebonden morfemen *-er* en *-st*, en de perifrastische vorm, met de

vrije morfemen *meer* en *meest*. Volgens de Nederlandse Taalunie (NTU) en Onze Taal¹ neemt deze laatste vorm toe onder invloed van het Engels. Er zal worden onderzocht in welke mate de trappen van vergelijking veranderen, en of deze verandering tot stand gekomen kan zijn door contact met het Engels. Er zal worden onderzocht of de perifrastische vorm toeneemt ten opzichte van de morfologische vorm. Dit zal worden gedaan door de frequenties van deze vormen te onderzoeken. Daarnaast zal er worden onderzocht of de perifrastische vorm vaker wordt toegepast dan de regels voorschrijven. Verder zal er worden onderzocht of de invloed van het Engels is waar te nemen bij deze verandering. Dit zal worden gedaan door te onderzoeken of de perifrastische vorm vaker voorkomt bij adjectieven die veel overeenkomsten hebben met het Engels. Dit zal worden gedaan door middel van een corpusonderzoek.

Het voordeel van een corpusonderzoek is dat men een beter beeld kan krijgen van de schaal waarop de verandering plaatsvindt in een kortere tijd. Als men een onderzoek zou uitvoeren met een aantal proefpersonen, is het moeilijk om te bepalen of de resultaten representatief zijn voor een groot deel van de sprekers van het Nederlands, of alleen voor een kleine groep. Het corpus dat is gebruikt voor dit onderzoek is het Corpus Hedendaags Nederlands van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie (INL). Dit is een omvangrijk corpus van 800.000 teksten uit uiteenlopende bronnen. Dit corpus is daarmee representatief voor een redelijk aantal schrijvers. Belangrijker nog is dat deze teksten allemaal geschreven zijn voor media waarbij het belangrijk is dat de schrijvers zich aan de opgestelde taalnormen houden. Als sprekers een grammaticaal element ook in hun schrijftaal gebruiken, wijst dit over het algemeen erop dat de verandering zich al in een vergevorderd stadium bevindt (Backus et al., 2011). Schrijvers denken over het algemeen goed na over hun teksten, en zorgen ervoor dat deze grammaticaal zijn. Dit betekent dat de resultaten uit het corpusonderzoek over het algemeen als grammaticaal worden beschouwd door de schrijvers, en waarschijnlijk ook de lezers. Als deze resultaten alsnog afwijken van de voorgeschreven taalnormen, kan dit erop wijzen dat de taalnormen achterlopen op het beeld dat de sprekers hebben van deze normen. Dit leidt er over het algemeen toe dat de taalnormen zich aanpassen aan het gebruik van de sprekers.

In Hoofdstuk 1 zal een theoretisch kader worden geschetst. In dit hoofdstuk zullen theorieën omtrent taalverandering worden besproken. Ook zullen de trappen van vergelijking worden besproken in dit hoofdstuk. Aan het einde zullen de onderzoeksvragen en hypotheses worden gepresenteerd. Vervolgens zal de onderzoeksmethode worden beschreven in Hoofdstuk 2. In

¹ <https://onzetaal.nl/dossiers/dossiers/verengelsing/>

Hoofdstuk 3 en 4 zullen de resultaten van het corpusonderzoek worden besproken. In Hoofdstuk 3 worden het onderzoek naar de toename van de perifrastische vorm en het onderzoek naar het gebruik van de perifrastische vorm buiten de voorgeschreven regels besproken. In Hoofdstuk 4 zullen de resultaten van het onderzoek naar de invloed van het Engels aan bod komen. In Hoofdstuk 5 zullen de resultaten worden geïnterpreteerd in de discussie en zal er een conclusie worden getrokken.

1. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk zal een overzicht worden gegeven van de geraadpleegde literatuur. Er zal aandacht worden besteed aan de theorieën omtrent taalverandering, en de invloed van taalcontact op het veranderingsproces. Ook zal worden beschreven in welke stadia taalverandering verloopt. Daarna zal onderzocht worden hoe de trappen van vergelijking er in het Nederlands en het Engels uitzien. Op basis van deze beschrijvingen zullen de talen met elkaar worden vergeleken, en zal worden bepaald op welke manier het Engels het Nederlands zou kunnen beïnvloeden. Tot slot zullen de onderzoeksvragen en de hypothesen worden besproken.

1.1 Taalverandering door taalcontact

Heine en Kuteva (2008) definiëren *contact-induced language change*, taalveranderingen die ontstaan als een gevolg van taalcontact, als volgt:

We will say that contact-induced linguistic change has taken place when a group of speakers regularly shows a linguistic behavior that differs from that of earlier generations of speakers, and where this behavior can be demonstrated to have been influenced in some way by language contact. [...] This definition is deliberately general; thus, a “group of speakers” may include an entire speech community, the speakers of a dialect, or any smaller social unit, such as a family or a peer group. Similarly, “linguistic behavior” can relate to anything from a phonetic feature to the syntax of clause structure or the organization of discourses, and “generations of speakers” can involve in extreme cases dozens of generations or only one generation. What is important is that that behavior is regular (rather than idiosyncratic) and is shared by all speakers of the relevant group. (Heine en Kuteva, 2008:58)

Contact-induced language change moet volgens deze definitie voldoen aan twee voorwaarden: de verandering wordt door een groep sprekers op regelmatige basis toegepast, en de verandering moet aantoonbaar veroorzaakt worden door taalcontact. Daarnaast kan taalverandering volgens deze definitie plaatsvinden op ieder niveau van een taal, variërend van het syntactische niveau tot het fonetische niveau. Het belangrijkste is dat de verandering op dezelfde manier door de hele groep wordt toegepast. In dit onderzoek zal worden uitgegaan van deze definitie.

Deze definitie past goed bij een benadering vanuit de *Usage-Based* theorie (UB). In paragraaf 1.2 zal worden besproken welke voordelen deze benadering heeft ten opzichte van de theorie van de Universele Grammatica (UG). Vervolgens zullen verschillende onderdelen van het

veranderingsproces worden besproken in paragraaf 1.3. Daarna zullen de trappen van vergelijking in beide talen worden beschreven in paragraaf 1.4. In paragraaf 1.5 zal vervolgens worden onderzocht hoe gevoelig de Nederlandse trappen van vergelijking zijn voor invloeden van het Engels. Tot slot zullen in paragraaf 1.6 de bevindingen uit het theoretisch kader worden samengevat, en zullen de deelvragen en hypotheses voor het huidige onderzoek worden besproken.

1.2 Usage-Based of Universele Grammatica?

Om een goed beeld te krijgen van het veranderingsproces van taal, zullen verschillende theorieën omtrent het taalsysteem en taalverandering worden besproken. Er is een duidelijke kloof waar te nemen tussen de theorie van de Universele Grammatica (UG) enerzijds, en de Usage-Based Theory (UB) anderzijds. Deze theorieën verschillen in de ideeën over de opbouw van taal, en de manier waarop taalcontact een verandering in een taal kan veroorzaken (Backus, et al, 2011; Backus, 2013). In deze paragraaf zal een gedeelte van deze verschillen worden behandeld. Hierna zal er besproken worden welke theorie het beste aansluit op dit onderzoek.

Taalverandering wordt volgens de UG-theorie veroorzaakt door een fout in de overdracht van taaleigenschappen. Deze fouten ontstaan in het leerproces (Kroch, 2001). De overdracht kan in eentalige situaties ontstaan, waarbij de taal verandert door de leerfouten van de verwervers. De ouders hebben geen aanpassingen gemaakt in hun spraak, maar het kind heeft bepaalde elementen verkeerd geïnterpreteerd. Hierdoor ontstaan de leerfouten. Syntactische verandering wordt door Kroch als volgt omschreven:

For syntax, the most obvious proposal is that change at other levels of structure, however caused, provokes grammatical reanalysis. [...] Aside from the question of what has triggered the morphophonological changes, such changes do not require that we postulate any inherent instabilities or tendencies toward change within the syntactic module of UG or the grammars of particular languages. Instead, the morphophonological changes induce syntactic change simply by altering the evidence available to the learner. (Kroch, 2001:701)

Taalverandering wordt dan niet door een instabiliteit van de UG veroorzaakt, aangezien dat een vastliggend model is. Syntactische structuren zullen dus niet uit andere talen worden overgenomen, maar door veranderingen op een ander niveau worden veroorzaakt. Hierdoor heranalyseert de spreker vervolgens de syntactische structuur in het systeem.

Ook taalcontact kan taalverandering veroorzaken. De ouders spreken in deze situatie de tweede taal niet goed genoeg om hun kinderen van goede input te voorzien. Door de fouten van de ouders verwerven de kinderen de taal ook met fouten (Kroch, 2001; Bower, 2008). Ook *code-switching*, het mixen van twee talen in een gesprek, kan de oorzaak zijn van taalverandering. De ouders maken gebruik van code-switching, en kinderen nemen de gemengde grammatica die tijdens dit proces ontstaat over (Bower, 2008). De aangepaste constructies die hieruit ontstaan resulteren dan in taalverandering. Verder stelt Bower (2008) dat kinderen die langdurig in een meertalige situatie verkeren, aspecten van de ene grammatica naar andere zullen overzetten.

Croft (2000) schetst een ander beeld van het taalsysteem. Hierdoor ontstaan er ook andere implicaties voor het proces van taalverandering. De theorie voor taalverandering van Croft is gebaseerd op een Usage-Based theorie over taal. Croft kijkt naar de manier waarop sprekers taal gebruiken, en heeft zijn theorieën over taalverandering hierop gebaseerd. Volgens hem verandert taal volgens het principe van selectie, net als in de evolutionaire biologie. De spreker is degene die *linguemes* selecteert. Het *lingueme* is ieder mogelijk onderdeel van een taal, dus een woord, een syntactische structuur, et cetera. Het lingueme wordt door gebruik gerepliceerd, op dezelfde manier als genen gerepliceerd worden.

Het zogenaamde overleven van deze onderdelen hangt samen met de frequentie waarmee het onderdeel wordt gebruikt en gehoord door de sprekers van de taal. Een lingueme kan overleven als het vaker gebruikt wordt. Als sprekers een bepaald lingueme vaak gebruiken of horen, raakt het element dieper *entrenched*, of verankerd, in het geheugen van de spreker (Croft, 2000). Elementen die verankerd worden in het geheugen door veelvuldig gebruik overleven, elementen die niet vaak gebruikt worden, slijten langzaam af en zullen uiteindelijk verdwijnen. Het gebruik van de taal heeft dus een rechtstreekse invloed op de mentale representatie van taal.

Bovendien zijn er volgens Croft (2000) meerdere situaties te onderscheiden die een spreker mogelijkheden geven tot taalvernieuwing. Een vernieuwing leidt dan tot een verandering. Ten eerste vindt het gebruik van taal over het algemeen plaats tussen meerdere personen. Hierbij kunnen fouten in de communicatie ontstaan. De luisteraar kan de boodschap van de spreker anders interpreteren dan de spreker bedoeld had. Zo kunnen er vernieuwingen in de interpretatie van de boodschap ontstaan. Er ontstaat dan een verandering op semantisch niveau. Daarnaast kan het zo zijn dat de spreker linguïstische conventies moet doorbreken om een boodschap goed over te kunnen brengen. Een conventie is een regel in de taal. Deze regel kan iets zeggen over welke structuur gebruikt moet worden, maar ook over welke taalnormen gelden in

verschillende situaties. Bovendien is niet iedere spreker even goed op de hoogte van deze conventies. Door deze individuele verschillen kunnen conventies verdwijnen, of in andere situaties dan voorheen gebruikt worden. Tot slot is iedere situatie op een bepaalde manier nieuw voor de spreker. Door het constant beleven van nieuwe situaties zal de spreker ook zijn taalgebruik moeten vernieuwen, om met de veranderende omgeving om te kunnen gaan.

Als men uitgaat van deze benadering, is verandering een eigenschap van taal. Dit wordt veroorzaakt door meerdere factoren. Ten eerste heeft het gebruik van taal een directe invloed op de mentale representatie van de taal. Bovendien moet de spreker in verschillende situaties zijn taalgebruik aanpassen om optimaal te kunnen blijven communiceren, zoals hierboven is beschreven. Tot slot kunnen zowel kinderen als volwassenen veranderingen aanbrengen in de taal volgens Croft (2000), waardoor alle sprekers van de taal in verschillende situaties veranderingen aanbrengen in de taal.

Kroch (2001) beschrijft een veranderingsproces waarbij het idiolect van een persoon vastligt; hij gaat ervanuit dat een volwassen spreker geen aanpassingen meer maakt in de grammatica. De grammatica is immers met behulp van de UG verworven en ligt vast in het brein van de spreker. Voor het proces van taalverandering zou dit betekenen dat veranderingen alleen kunnen worden geïnitieerd door individuen die nog in een verwervingsproces verkeren. De veranderingen worden veroorzaakt door de fouten die de verwervers van een eerste taal maken op basis van de input van hun ouders, of door kinderen die een taal leren die niet voldoende wordt beheerst door de ouders, omdat deze taal niet de moedertaal van de ouders is. Door de gebrekkige input van de ouders, die in hun tweede taal spreken en het kind gebrekkige input voor diens taalverwerving geven, zal het kind fouten gaan overnemen in het taalsysteem. Op deze manier zal er verandering ontstaan.

Er zijn echter een aantal problemen bij deze benadering. Ten eerste zouden sprekers dan nooit hun moedertaal aan kunnen passen, zelfs niet als zij een tweede taal verwerven. Er zijn echter verschillende onderzoeken die uitwijzen dat dit wel mogelijk is (Backus et al. 2011; Toribio, 2004; Silva-Corvalan, 1986, Heine en Kuteva, 2008). Een ander probleem bij deze theorie is dat taalverandering op deze manier vrij abrupt zou moeten plaatsvinden, terwijl uit meerdere onderzoeken is gebleken dat dit niet het geval is (Croft, 2000). Sprekers kunnen zelfs meerdere grammaticale constructies naast elkaar gebruiken, en maken hun keuze meer op basis van de omgeving (Croft, 2000) dan op basis van hun parameters. Croft (2000) gaat ervanuit dat taalverandering een onderdeel is van taal, en dat sprekers ook nog op latere leeftijd hun taalgebruik kunnen veranderen. Ook kunnen sprekers elementen uit een tweede taal overnemen

in hun eerste taal volgens deze benadering, terwijl dit binnen de benadering vanuit de UG niet mogelijk zou zijn. Daarom zal dit onderzoek uitgevoerd worden vanuit een Usage-Based perspectief.

Volgens Croft kan men het beste de spreker, het gebruik van taal en de sociolinguïstische invloeden onderzoeken om taalverandering te bestuderen. Daarom zal ik taalverandering zoveel mogelijk bestuderen door naar het gebruik van de sprekers van het Nederlands te kijken. In de volgende paragrafen zal ik vanuit een Usage-Based perspectief naar taalverandering kijken en aan de hand van deze invalshoek een theoretisch kader opstellen over taalverandering.

1.3 Taalcontact en het proces van taalverandering

In deze paragraaf zullen verschillende onderdelen van taalverandering door taalcontact besproken worden. Eerst zal beschreven worden hoe taalcontact ontstaat. Vervolgens zal een beeld geschetst worden van de manier waarop het proces van taalverandering verloopt. Daarna zullen verschillende vormen van taalverandering worden besproken. Aangezien niet alle elementen van een taal even gevoelig zijn voor verandering, zal daaropvolgend worden besproken welke elementen van een taal wel gevoelig zijn voor verandering. Tot slot zal er aandacht worden besteed aan de wisselwerking tussen de verschillende factoren die taalverandering in gang kunnen zetten.

1.3.1 Taalcontact

Volgens Weinreich (in Croft, 2000) ontstaat *contact-induced language change* met één of meerdere tweetalige sprekers. Hij stelt dat de kennis van de tweede taal niet groot hoeft te zijn. Taalcontact begint dan in het brein van de tweetalige (Besters-Dilger en Braunmüller, 2014). Vervolgens zal de tweetalige overeenkomsten gaan zoeken tussen de twee talen, waardoor er *interlingual identification* ontstaat (Weinreich, in Croft, 2000). Besters-Dilger en Braunmüller (2014) noemen dit *interlingual short-cuts*. Deze *short-cuts* kunnen bestaan uit leenwoorden, parallelle morfo-syntactische structuren en de afname van complexiteit (Besters-Dilger en Braunmüller, 2014).

Vervolgens zal de tweetalige op deze overeenkomstige punten elementen van het ene taalsysteem gaan overbrengen, waardoor interferentie ontstaat (Croft, 2000). Ondanks dat de twee talen op elkaar zullen lijken op bepaalde punten, zullen ze niet helemaal gelijk zijn. Doordat de tweetalige elementen uit de ene taal in de andere taal introduceert, ontstaat de interferentie. Deze interferentie kan op alle niveaus van de taal plaatsvinden. Een voorbeeld van interferentie is het vertaalde voorvoegsel *bijna-* van *near-* uit het Engels. Hierdoor ontstaan

uitdrukkingen als een *bijna-botsing* of een *bijna-doodervaring*. Woorden en *chunks* (brokken: uitdrukkingen, zinnen en woordgroepen) worden het snelst overgenomen. Syntactische elementen worden daarentegen minder snel overgenomen (Croft, 2000; Backus et al. 2011). De taal die wordt beïnvloed kan zowel de moedertaal als de tweede taal zijn. Een verandering kan dus ook in de moedertaal plaatsvinden onder invloed van de tweede taal (Heine en Kuteva, 2008).

Het moment waarop de tweetalige op zoek gaat naar overeenkomsten tussen de twee talen is afhankelijk van de modus waarin hij of zij zich op dat moment in bevindt. Toribio (2004) maakt onderscheid tussen twee modi waarin een tweetalige zich kan bevinden: de monolinguale en de bilinguale modus. Een tweetalige spreker zit in de monolinguale modus als hij of zij communiceert in één van de twee talen. De andere taal wordt dan onderdrukt. In de bilinguale modus zijn beide talen geactiveerd. De spreker zit in deze modus tijdens gesprekken met andere tweetaligen, waarbij er veel gebruik wordt gemaakt van code-switching. Uit Toribio's onderzoek komt naar voren dat sprekers vooral in de bilinguale modus ernaar streven om overeenkomsten tussen de twee talen te vinden. In de bilinguale modus vindt daarom de interlinguale identificatie plaats. In de monolinguale modus kunnen er nog sporen van deze zoektocht worden waargenomen, omdat er kenmerken van de ene taal in de andere zichtbaar worden.

1.3.2 Het proces van taalverandering

In de vorige paragraaf is besproken hoe taalcontact ontstaat in het brein van de tweetalige, en hoe er vervolgens interferentie kan ontstaan, waarbij elementen uit ene taal worden toegepast in de andere taal. In deze paragraaf zal besproken worden wat er vervolgens gebeurt, en hoe dit proces kan leiden tot taalverandering.

Backus et al. (2011) stellen dat tweetalige sprekers beginnen met het gebruiken van *nonce-replications*. Dit is een beginstadium van interferentie: de spreker gebruikt structuren, woorden of letterlijke vertalingen uit de ene taal in de andere taal. De term *nonce-replication* wordt gebruikt omdat de overgenomen elementen nog niet regelmatig gebruikt worden. Veel van deze *nonce-replications* worden slechts eenmalig gebruikt. Niet iedere *nonce-replication* hoeft dus te leiden tot een taalverandering; pas als een fenomeen, zoals een structuur of een woord, productief wordt en over een langere periode door een grote groep mensen wordt gebruikt zal er taalverandering plaatsvinden.

Als een spreker elementen uit de ene taal regelmatig in de andere taal gaat toepassen spreekt Croft (2000) van interferentie. De spreker heeft dan ontdekt dat het nieuwe element ook een functie kan vervullen, en aan bepaalde regels kan worden onderworpen. Door het veelvuldige gebruik van bepaalde nonce-replications kan dus interferentie ontstaan. De uitdrukking *we are not amused* komt bijvoorbeeld van koningin Victoria (Van der Sijs, 1996). Als een spreker deze uitdrukking één enkele keer zou gebruiken, spreekt men van een nonce-replication. Nu wordt deze uitdrukking echter regelmatig gebruikt om aan te geven dat je ergens niet blij mee bent. Dan is er sprake van interferentie.

Backus et al. (2011) gaan ervan uit dat sprekers elementen van eerder gehoorde uitingen in hun spraak gebruiken. Alle elementen die (meerdere keren) zijn voorgekomen in de ervaring van een spreker, raken verankerd in de taalkennis van de spreker. Op het moment dat de verankering van de kennis van verschillende elementen van een tweede taal groeit, worden deze elementen uit de tweede taal in de eerste taal gebruikt in de vorm van interferentie. Er kunnen bijvoorbeeld woorden worden overgenomen, maar ook syntactische structuren. Als het tot dan toe onbekende element productief wordt en door grote groepen sprekers wordt overgenomen, wordt de verandering voltooid. Dit proces kan echter decennia of zelfs eeuwen duren (Backus, 2004; Lass, 1997).

Volgens Backus et al. (2011) en Backus (2013) kan men beter geen scheiding maken tussen lexicale veranderingen en grammaticale veranderingen, omdat sprekers in de fase van de nonce-replications zowel woorden, structuren en chunks over kunnen nemen, waarna deze elementen verankerd raken in de taalkennis van de spreker. Volgens Heine en Kuteva (2008) kan er onderscheid gemaakt worden tussen grammaticale replicatie enerzijds, waarbij structuren en betekenissen worden overgenomen uit de modeltaal, en het leenproces anderzijds. Bij een leenproces worden ook fonetische eigenschappen overgenomen, zoals morfemen, woorden en *chunks*. Beide processen vallen onder *contact-induced transfer* (Heine en Kuteva, 2008). Transfer betekent in principe hetzelfde als interferentie. Daarom zullen er in het onderstaande deel zowel theorieën over leenwoorden als over structuren die geleend of aangepast zijn door taalcontact.

Van der Sijs (1996) onderzocht de leenwoorden in het Nederlands en beschreef het proces van ontlening in vier stadia, zoals weergegeven in tabel 1.

Tabel 1. Stadia van ontlening (Van der Sijs, 1996:11)

<i>Stadium</i>	Inflectie/derivatie	Klankaanpassing	Aantal mensen
<i>Beginfase</i>	Nee	Nee	Kleine groep
<i>Verspreiding</i>	Combinatie met adjectieven	Nee	Meerdere groepen
<i>Inburgering</i>	Kan vervoegd worden met affixen	Ja	Groot deel van de bevolking
<i>Eindstadium</i>	Kan hetzelfde worden vervoegd en afgeleid als inheemse woorden	Ja	Gehele bevolking

Zoals in tabel 1 te zien is, wordt het leenwoord in de beginfase door een kleine groep mensen gebruikt. Als deze mensen een bepaald prestige hebben is de kans groter dat het woord zal worden overgenomen door andere mensen. Als de taal een bepaald prestige heeft zullen er eerder leenwoorden uit overgenomen worden volgens Van der Sijs (1996). Het woord wordt nog als een vreemd woord herkend en heeft niet dezelfde status als inheemse woorden; het woord kan namelijk niet vervoegd worden met affixen. Ook zal het woord nog fonologische kenmerken hebben van oorspronkelijke taal. In het volgende stadium zal het leenwoord zich verspreiden onder een groter deel van de bevolking. Naarmate het woord zich verder verspreidt zal het ingeburgerd raken en zullen sprekers het gaan vervoegen met inflectie- en derivatiemorfemen. Ook zullen de sprekers de klanken van het woord aanpassen aan de eigen taal. Dit proces van inburgering leidt ertoe dat het woord zich door de hele gemeenschap of bevolking zal verspreiden en opgenomen zal worden in de taal. Uiteindelijk zal niemand meer merken dat het een leenwoord is, en krijgt het de status van een inheems woord.

Voor een algemener beeld van taalverandering is gekeken naar de verschillende onderdelen van taalverandering, zoals Backus (2004) heeft opgesteld. Een overzicht van deze onderdelen is te vinden in de onderstaande tabel.

Tabel 2: Verschillende onderdelen van taalverandering (Backus, 2004:179)

<i>Vraagstuk</i>	Domein van onderzoek
<i>Indirecte oorzaken</i>	Sociale factoren: dominantie, prestige, onderscheiding, intensiteit van het contact, demografische factoren etc.
<i>Directe oorzaken</i>	Causale mechanismen: reflectie van de sociale factoren in communicatie, inclusief code-switching.
<i>Mechanismen</i>	Verwerkingsmechanismen: inclusief convergentie, heranalyse, grammaticalisatie, en verlies. Deze veroorzaken verschuivingen in de verankering van

<i>Element dat verandert</i>	Filter: aantrekkelijkheid: leenbaarheid, onderscheidende status van morfemen en categorieën, kern syntaxis versus pragmatiek.
<i>Veranderingen</i>	Resultaten: toevoeging, verlies, vervanging: leenwoorden, leenvertalingen, structurele verandering/ontlening, indirecte contact-induced verandering.

Het eerste onderdeel is de contactsituatie. Deze situatie kan verschillende vormen aannemen en de reden dat er replicaties van de modeltaal in de andere taal verschijnen kan variëren. Het is in ieder geval zeker dat de groep mensen die het nieuwe verschijnsel introduceert tweetalig zal zijn (Heine en Kuteva, 2008; Backus et al, 2011). Het tweede onderdeel bestaat uit de manier waarop het vreemde verschijnsel wordt overgenomen, dit kan gebeuren door *code-switching*, maar ook door nonce-replications (Backus et al. 2011) of door de overname van structuren (Heine en Kuteva, 2008). Deze zaken kunnen in het derde onderdeel leiden tot convergentie, heranalyse, grammaticalisatie en verlies. Deze processen kunnen worden verklaard met het vierde onderdeel. Niet alle woorden en structuren zullen even gemakkelijk worden overgenomen. Sommige elementen van een taal zijn aantrekkelijker om over te nemen, volgens het *borrowability* principe. Volgens dit principe worden inhoudswoorden sneller geleend dan functiewoorden, en gebonden morfemen worden het minst snel geleend (Backus, 2013). Voor structuren geldt dat het veranderingsproces net als grammaticalisatieprocessen unidirectioneel is: als een grammaticale verandering in gang is gezet, zal het onwaarschijnlijk zijn dat deze weer wordt teruggedraaid (Heine en Kuteva, 2008). Het laatste onderdeel bevat het eindresultaat van alle voorgaande processen en mechanismen. Er kunnen elementen verdwijnen, worden toegevoegd of vervangen worden. Dit kan gebeuren in de vorm van leenwoorden of –vertalingen, of door veranderingen in de grammaticale structuur.

1.3.3 Convergentie, replicatie, grammaticalisering en heranalyse

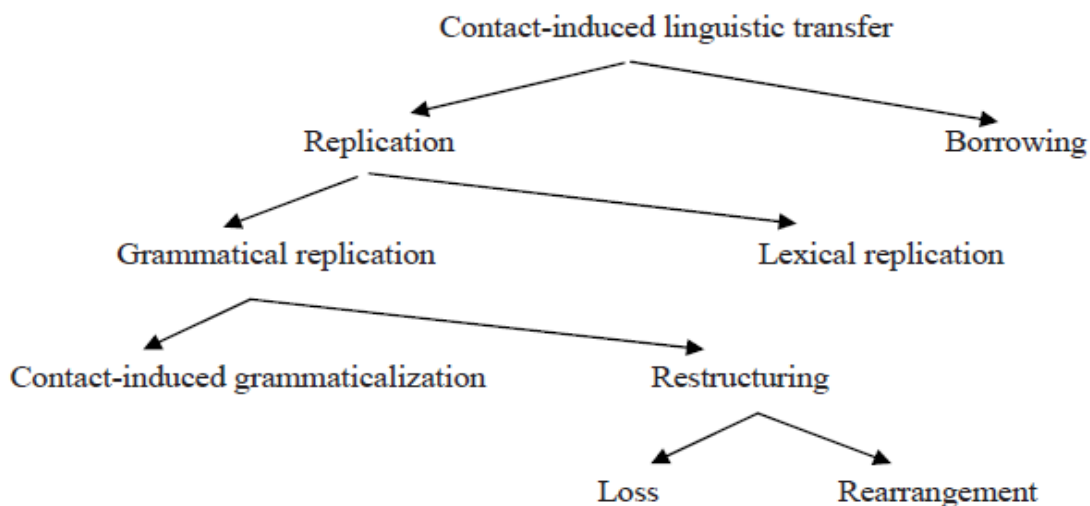
In deze paragraaf zullen verschillende processen van taalverandering worden besproken. Aangezien convergentie kan worden opgevat als een combinatie van de andere processen, maar ook als het resultaat van deze processen (Backus, 2004) zal dit proces als laatste worden besproken. Alle drie de processen beginnen met interferentie, zoals in vorige paragrafen al is besproken. Vervolgens kan er replicatie, grammaticalisering en heranalyse plaatsvinden, afhankelijk van het element dat verandert.

Heine en Kuteva (2008) hebben deze processen onderzocht en uitvoerig beschreven. Replicatie houdt in dat er een overdracht plaatsvindt op semantisch of syntactisch niveau. Voor lexicale

replicatie betekent dit dat er een betekenis aan een woord wordt toegevoegd, of dat er een nieuwe uitdrukking ontstaat. Een voorbeeld hiervan is *als de gesmeerde bliksem*, dat zowel uit het Engels als het Frans overgenomen zou kunnen zijn (Van der Sijs, 1996). Grammaticale replicatie houdt in dat er een structuur uit de modeltaal wordt toegepast op inheemse elementen van de ontvangende taal.

Ook dit proces kan vervolgens weer twee vormen aannemen. Enerzijds kan de replicatie leiden tot grammaticalisering, waarbij een lexicaal element een grammaticale functie krijgt. Een voorbeeld hiervan is een prepositie die de functie van een naamvalmarkeerder krijgt, zoals in het Nederlands en het Engels is gebeurd met de tweede naamval (Heine en Kuteva, 2008, Van der Wal en Van Bree, 2008). In het Nederlands en het Engels heeft ooit een verandering plaatsgevonden, waardoor naamvallen nu met preposities worden aangegeven. Daarvoor werden naamvallen met morfologische inflectie aangegeven. Sporen daarvan zijn nog terug te zien in uitdrukkingen als *de heer des huizes*. Tegenwoordig geven we een bezitsrelatie aan met de prepositie *van*, en in het Engels met *of*. De grammaticalisaties in dit voorbeeld zijn echter niet door taalcontact ontstaan. Anderzijds kan grammaticale replicatie plaatsvinden door heranalyse, met herstructurering als gevolg. De structuur in de ontvangende taal wordt dan herzien op basis van de modeltaal, en de oude structuur wordt vervangen of aangepast (Heine en Kuteva, 2008).

Figuur 1. Processen van taalverandering (Heine en Kuteva, 2008:59)

In figuur 1 staan de processen overzichtelijk weergegeven. *Contact-induced linguistic transfer* houdt in dat er transfer door taalcontact heeft plaatsgevonden, met andere woorden, interferentie. Als er niets aan de fonetische eigenschappen van het woord of de uitdrukking wordt veranderd hebben we met een ontleding te maken, in dit schema *lexical replication*. Dit

zijn leenwoorden en geleende uitdrukkingen, zoals *garage* uit het Frans en *big brother is watching you* uit het Engels (Van der Sijs, 1996). Als er replicatie plaatsvindt, worden alleen grammaticale of semantische eigenschappen overgenomen uit de modeltaal, in dit schema aangegeven met *grammatical replication*. Zoals hierboven al is gezegd, kan grammaticale replicatie grammaticalisatie of herstructurering als gevolg hebben.

Convergentie kan omschreven worden als “the enhancement of inherent structural similarities found between two languages” (Backus, 2004). Daarnaast kan het begrip inhouden dat twee talen sterker op elkaar gaan lijken (Farrar en Jones, 2002), maar ook dat de ene taal meer overeenkomsten gaat vertonen met de andere taal (Silva-Corvalan, 1986). De term convergentie kan slaan op het proces, waarin overeenkomsten sterker worden, leidend tot taalverandering, maar ook op de verandering als resultaat, waarin twee talen al convergentie vertonen (Backus, 2004).

Een voorbeeld van convergentie komt naar voren in het onderzoek van Silva-Corvalan (1986). Zij onderzocht de toename van het werkwoord *estar* (zijn) ten opzichte van het werkwoord *ser* (zijn) in de grammatica van het Spaans. Zonder invloed van andere talen verloopt dit proces zeer langzaam, en wordt veroorzaakt door taalinterne factoren. Onder de invloed van het Engels in een contactsituatie tussen het Spaans en het Engels wordt deze verandering sterk versneld. Het Engels heeft namelijk maar één werkwoord met de betekenis *zijn* en het Spaans past zich hierop aan. De voorkeur wordt gegeven aan één werkwoord met deze betekenis, waardoor de betekenis van *ser* wordt overgenomen door *estar*. Aangezien deze werkwoorden andere syntactische eigenschappen hebben is er een verandering waar te nemen op zowel het semantische als het syntactische niveau. De zinnen waarin voorheen *ser* werd gebruikt worden nu namelijk anders gestructureerd, er heeft dus herstructurering plaatsgevonden.

1.3.4 Elementen in taal die gevoelig zijn voor verandering

Zoals uit figuur 2 uit paragraaf 1.3.2 bleek, hebben elementen die worden overgenomen een bepaalde aantrekkelijkheid. In deze paragraaf zal een aantal voorbeelden van taalveranderingen worden besproken, waarbij de ‘motivatie’ om een structuur over te nemen of aan te passen in beschouwing zal worden genomen. Naar aanleiding van deze bespreking zal aan het einde van de paragraaf een lijst worden opgesteld met kenmerken waar op gelet moet worden tijdens het onderzoek naar taalverandering. Met deze lijst kan onderzocht worden op welke aspecten van de taalverandering gelet moet worden, en welke aspecten van een verandering belangrijk zijn om in ogenschouw te nemen. Hierdoor kan het proces van taalverandering accurater worden beschreven.

Ten eerste zou het aantrekkelijk kunnen zijn om een nieuw element in de taal op te nemen, zodat deze verrijkt kan worden en er meer mee uitgedrukt kan worden. Voor leenwoorden geldt dat inhoudswoorden snel geleend worden. Een plausibele verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat deze woorden een betekenis hebben die tot dan toe nog niet in de taal bestond (Backus, 2013). In dit geval voegt het woord iets toe aan de taal, waardoor het woord overnemen aantrekkelijker wordt. Grammaticale elementen kunnen ook overgenomen worden om een nieuw element toe te voegen aan de taal. Een voorbeeld hiervan is het Pipil, dat in de tijd van Spaanse overheersing preposities heeft overgenomen uit het Spaans. Daarvoor werden relationele naamwoorden gebruikt om bezitsrelaties aan te geven (Heine en Kuteva, 2008).

Daarnaast kan er gekeken worden naar de processen die plaatsvinden in het brein van de tweetalige tijdens het code-switchen en tijdens de *short-cuts* die worden gemaakt in het brein van de tweetalige, zoals besproken is in paragraaf 1.3.1. De afname van complexiteit is een kenmerk van de *short-cuts* die ontstaan in het brein van de tweetalige. Andere kenmerken zijn leenwoorden en het gebruik van structuren die parallel zijn in beide talen. Uit onderzoek van Toribio (2004) bleek dat tweetaligen in de tweetalige modus vaker op zoek zijn naar overeenkomsten tussen de twee talen. Blijkbaar zoekt een tweetalige naar overeenkomsten tussen de twee talen en probeert deze te combineren, terwijl er tegelijkertijd wordt gestreefd naar minder complexiteit. Men kan op basis hiervan concluderen dat veranderingen overeenkomen met deze principes, dus dat parallelle structuren uit de ontvangende taal sneller worden aangepast aan de modeltaal dan sterk verschillende structuren, en dat complexe elementen minder complex worden. Hierop sluit aan dat volgens Heine en Kuteva (2007) de structuur met de meeste restricties zich zal aanpassen aan de structuur met de minste restricties.

Als men kijkt naar het onderzoek van Silva-Corvalan (1986) uit de vorige paragraaf, zijn deze tendensen beide terug te zien. Zowel het Engels als het Spaans hebben werkwoorden met de betekenis *zijn* die in soortgelijke situaties worden gebruikt. Het Engels heeft echter één werkwoord voor alle situaties waarin het werkwoord voorkomt, terwijl het Spaans er twee heeft. Eén van de twee werkwoorden uit het Spaans verdwijnt daarom langzaam, omdat de voorkeur uitgaat naar één werkwoord voor meerdere uitdrukkingen. De betekenissen van het verdwijnende werkwoord worden toegevoegd aan het blijvende werkwoord, waardoor er minder complexe structuren aanwezig zijn in de taal, terwijl er geen betekenis is verdwenen en er nog evenveel kan worden uitgedrukt in de taal als voorheen.

Een ander voorbeeld is het gevolg van contact tussen het Guernésiais en het Engels (Heine en Kuteva, 2008). Guernésiais had oorspronkelijk twee woorden voor *met*: *dauve* (samen) en *atou*

(door middel van). Het Engels heeft slechts één woord voor beide betekenissen: *with*. Tegenwoordig wordt *dauve* voor beide situaties gebruikt, en is *atou* zo goed als verdwenen. Hiermee is ook het onderscheid tussen de associatief en de instrumentalis, twee naamvallen, verdwenen aangezien ze tegenwoordig worden gemarkeerd met hetzelfde woord.

Een ander punt waarop een taal sneller kan veranderen is de frequentie waarmee woorden voorkomen. Waarschijnlijk zullen woorden die minder frequent worden gebruikt gevoeliger zijn voor taalveranderingen. Uit onderzoek naar sterke werkwoorden blijkt dat de werkwoorden die zeer frequent voorkomen hun oorspronkelijke klankveranderingen hebben gehouden (Pinker, 1999; Lieberman et al. 2007). Het aantal sterke werkwoorden neemt af (taaladvies.net, Pinker, 1999), en de klankveranderingen worden vervangen door de zwakke verbuiging. Voorbeelden hiervan zijn werkwoorden als waaien, zweren, varen en jagen (taaladvies.net). Lieberman et al. (2007) deden onderzoek naar sterke werkwoorden in het Engels en vond dat de frequentie van een werkwoord en het behouden van de originele vorm zeer sterk correleerden met elkaar. Ook vonden zij dat zeer frequente werkwoorden zo lang hun vorm zullen behouden dat het veranderingsproces van werkwoorden van sterk naar zwak waarschijnlijk niet voltrokken zal worden voordat het Engels als taal niet meer bestaat. Dit onderzoek laat zien dat de factor frequentie ervoor kan zorgen dat elementen nog lang behouden kunnen worden, en dat veranderingsprocessen beïnvloed worden door deze factor.

Aan de hand van deze paragraaf kan de volgende lijst met gevoelige punten worden opgesteld:

- De verandering voegt een nieuw element toe aan de taal.
- De verandering maakt de taal minder complex.
- De modeltaal en de ontvangende taal hebben grammaticale structuren of elementen die sterk op elkaar lijken.
- Eén van de overeenkomende constructies heeft meer restricties. Om de structuur met de meeste restricties te vereenvoudigen zal de structuur aangepast worden, waardoor deze structuur minder restricties krijgt in de ontvangende taal en de constructie in meer gevallen toegepast kan worden.
- Woorden die minder frequent worden gebruikt zijn gevoeliger voor taalveranderingsprocessen dan woorden die een hoge frequentie hebben.

1.3.5 De wisselwerking tussen factoren die taalverandering beïnvloeden

Taalverandering kan worden veroorzaakt door verschillende factoren, die een wisselwerking op elkaar kunnen hebben. Ten eerste kan taalverandering veroorzaakt worden door taal-interne

factoren. Het systeem van de taal bevat dan eigenschappen die gevoelig zijn voor verandering. Daarnaast kunnen taal-externe factoren, zoals taalcontact, ervoor zorgen dat een taal verandert. Ook extra-linguïstische factoren, zoals sociolinguïstische, politieke en economische redenen kunnen taalverandering in gang zetten (Farrar en Jones, 2002; Chamoreau en Léglise, 2012). Deze factoren kunnen bijvoorbeeld migratie, overheersing en relaties met andere landen in gang zetten, en deze omstandigheden kunnen taalcontact tot stand brengen.

Verder kunnen taalcontact en taal-interne factoren naast elkaar bestaan, zoals de verandering van het Guernésiais onder invloed van het Engels (Jones, 2002). In het *contact-induced-grammaticalizationprocess* hangen interne taalprocessen en contact met elkaar samen. Er is namelijk een samenhang tussen processen van grammaticalisatie en processen die veroorzaakt worden door taalcontact, zoals replicatie van grammaticale structuur (Chamoreau en Léglise, 2012; Heine en Kuteva, 2007).

1.4 De trappen van vergelijking in het Nederlands en het Engels

Om te kunnen onderzoeken of het aannemelijk is dat de grammaticale structuur van het Nederlands, zal er eerst een vergelijking moeten worden gemaakt tussen het Nederlands en het Engels met betrekking tot de comparatief en de superlatief. Daarom zal er in deze paragraaf aandacht worden besteed aan de eigenschappen van de comparatief en de superlatief in het Nederlands en in het Engels. Vervolgens zullen de verschillen en overeenkomsten tussen deze twee talen worden besproken. Om de verschillende vormen te beschrijven is zowel gekeken naar wetenschappelijke onderzoeken, als naar de opgestelde regels door instanties als de Nederlandse Taalunie (NTU) en woordenboeken zoals the Oxford Dictionary of English (OED). De regels die opgesteld worden voor taal worden gebaseerd op het huidige taalgebruik. Alhoewel het lang kan duren voordat een verandering geaccepteerd is, zullen uiteindelijk de regels worden aangepast op de veranderde taal. Door de vastgestelde regels te bestuderen kan onderzocht worden in hoeverre het huidige gebruik afwijkt van de vastgestelde regels. Als het huidige taalgebruik sterk afwijkt van de regels, kan dit wijzen op een taalverandering.

1.4.1 De comparatief en de superlatief in het Nederlands

De comparatief kan in het Nederlands op twee verschillende manieren gevormd worden. Corver (2005) onderscheidt de morfologische vorm die wordt gevormd met het gebonden morfeem – *er*, zoals in *groter*, en de perifrastische vorm die wordt gevormd met het vrije morfeem *meer*, zoals in *meer waard*. In principe hebben beide morfemen hun eigen domein, alhoewel sommige

adjectieven beide morfemen kunnen gebruiken om de comparatief te vormen. De NTU² noemt de morfologische vorm de regelmatige vorm van de comparatief. De perifrastische vorm wordt volgens de NTU alleen gevormd als de morfologische vorm onmogelijk is. Volgens Corver (1997) wordt het vrije morfeem toegepast bij comparatieven met adjectieven die alleen predicatief gebruikt kunnen worden, zoals in (i) en bij deelwoorden die als adjectief zijn toegepast, zoals (ii), alhoewel er enkele uitzonderingen zijn te vinden op deze laatste regel.

(i) Goud is meer waard dan zilver.

(ii) De meest gehate man van het dorp was niet uitgenodigd voor het feest.

De NTU noemt deze situaties ook, en voegt daar nog een situatie aan toe: de perifrastische vorm moet ook worden gebruikt als er onwelluidendheid ontstaat met de morfologische vorm. Dit gebeurt als er een vreemd woordbeeld ontstaat bij het gebruik van de morfologische vorm, of als het adjectief met de morfologische vorm moeilijk is uit te spreken. Als voorbeeld geven zij dat men beter clusters van drie onbeklemtoonde syllabes kan vermijden. *Onwaarschijnlijker* heeft bijvoorbeeld drie onbeklemtoonde syllabes op het einde. Zoals ook uit de regels omtrent de superlatief zal blijken, lijken deze regels te maken te hebben met de fonologische eigenschappen van de laatste syllabe(s).

Verder stelt de NTU dat het gebruik van de perifrastische vorm buiten deze voorschriften vermoedelijk wordt veroorzaakt door het Engels en wijst dit gebruik af. Zij raden aan om de perifrastische vorm alleen te gebruiken als dit niet anders kan omdat de morfologische vorm niet toegepast kan worden. Het gebruik van de perifrastische vorm wijst ook volgens Onze Taal³ op verengelsing van het Nederlandse taalgebruik.

De superlatief komt grotendeels overeen met de comparatief. De morfologische vorm wordt gevormd door het morfeem *-st* aan het adjectief toe te voegen, zoals bij *liefst*. De perifrastische vorm wordt gevormd met het vrije morfeem *meest*, zoals bij *meest logisch*. De perifrastische vorm moet net als de comparatief uitsluitend gebruikt worden bij adjectieven die alleen predicatief kunnen worden gebruikt, en bij deelwoorden die als adjectief worden gebruikt. Daarnaast geldt ook het principe van onwelgevormdheid. De superlatief moet met de perifrastische vorm worden toegepast als de coda van de laatste syllabe eindigt op de volgende

² Op taaladvies.net <http://taaladvies.net/taal/advies/tekst/92/%22>

<http://taaladvies.net/taal/advies/tekst/91>

³ <https://onzetaal.nl/dossiers/dossiers/verengelsing/>

klanken: op *-st*, *-sk*, *-sch*, *-de* en in sommige gevallen de *-s*. Volgens de NTU mag bij de superlatief de perifrastische vorm ook worden gebruikt om nadruk te leggen op het adjectief.

De adjectieven kunnen op meerdere plaatsen in de zin voorkomen: direct voor het zelfstandig naamwoord als bijvoeglijke bepaling – dan is het adjectief attributief gebruikt – als naamwoordelijk deel van het gezegde – dan is het adjectief predicatief gebruikt – als een zelfstandig adjectief, of als bijwoordelijke bepaling (NTU). Er kunnen in het kader van dit onderzoek drie soorten adjectieven worden onderscheiden. Dit zijn adjectieven die alleen predicatief gebruikt kunnen worden, deelwoorden die als adjectief gebruikt zijn en regelmatige adjectieven.

1.4.2 De trappen van vergelijking in het verleden

Om te laten zien hoe de regels omtrent de trappen van vergelijking zijn veranderd zijn ook de regels uit een eerdere bron bestudeerd. Volgens Overdiep (1937) worden deze in principe gevormd met de morfologische vervoeging. De perifrastische vorm is volgens hem ontstaan doordat *meer* als adverbiale bepaling bij het gezegde verschoven is naar het predicatieve adjectief. Van hieruit zou het volgens Overdiep weer doorgeschoven zijn naar de attributieve positie, al zegt hij dat de perifrastische vorm in deze positie vooral voorkomt in ambtelijke taal. Verder stelt hij dat de perifrastische vorm eerder zal voorkomen bij vertalingen vanuit het Engels of het Frans. Tot slot stelt hij vast dat de perifrastische vorm in opkomst is, en concurreert met de morfologische vorm.

Inmiddels wordt de perifrastische vorm beschouwd als een vorm die wordt gebruikt als de morfologische vorm niet kan worden toegepast. Een verschil met de stilistische regels van Overdiep is dat de perifrastische vorm niet meer wordt gezien als een vorm die alleen bij specifieke soorten taalgebruik hoort. Er wordt niet langer onderscheid gemaakt tussen ambtelijke taal en andere taalregisters. In dit opzicht wordt de perifrastische vorm minder beperkt door de regels dan 77 jaar geleden. Ook wordt de perifrastische vorm niet meer als een grammaticaal verschijnsel dat in opkomst is beschreven. Dit komt waarschijnlijk omdat het verschijnsel verder is ingeburgerd.

Wat zowel de NTU, als Onze Taal, als Overdiep met elkaar gemeen hebben, is dat zij de perifrastische vorm beschouwen als een verschijnsel dat wordt versterkt door uitheemse invloeden. Zij stellen alle drie dat de perifrastische vorm vaker wordt gebruikt door de invloed van het Engels, en in Overdieps geval ook het Frans. Zij beschouwen de perifrastische vorm als een element dat alleen wordt toegepast als de morfologische vorm niet toereikend genoeg is om

deze taak te vervullen. Overdiep uit geen waardeoordeel over de perifrastische vorm. Hij stelt wel dat deze vorm in het ambtelijke register thuishoort. Onze Taal en de NTU beschouwen de perifrastische vorm als een element dat alleen toegepast moet worden als de morfologische vorm niet toegepast kan worden. Alhoewel het niet goed te achterhalen is wanneer de perifrastische vorm precies zijn opkomst heeft gemaakt, kan wel worden vastgesteld dat de perifrastische vorm wordt beschouwd als een element dat oorspronkelijk niet tot het Nederlands behoorde, en dat de frequentie van het gebruik van deze vorm wordt verhoogd door invloeden uit andere talen, hoofdzakelijk het Engels.

1.4.3 De comparatief en de superlatief in het Engels

De comparatief en de superlatief worden volgens het Oxford Dictionary⁴ gevormd door de suffixen *-er* voor de comparatief en *-st* voor de superlatief aan het adjectief toe te voegen. Deze regel geldt alleen voor adjectieven die uit één syllabe bestaan en voor een gedeelte van de adjectieven die uit twee syllabes bestaan, zoals bij *tall – taller* en *happy – happier*. Daarnaast zijn er onregelmatige adjectieven te onderscheiden die van vorm veranderen om de comparatief en de superlatief te vormen, zoals *good – better – best*. In tegenstelling tot het Nederlands is er geen verschil tussen de regels voor de comparatief en de superlatief.

Voor de andere adjectieven van twee of meer syllabes geldt dat zij vervoegd dienen te worden met *more* en *most* om respectievelijk de comparatief en de superlatief te vormen; voorbeelden hiervan zijn *more famous* en *more interesting*.

Aan de keuze tussen de perifrastische en de morfologische vorm liggen fonologische regels ten grondslag. Factoren die hierbij een rol spelen zijn het aantal syllabes en de klanken in de coda van de laatste syllabe. Volgens Hilpert (2008) laten woorden die bestaan uit één syllabe een voorkeur zien voor de morfologische vorm, zoals ook voorgeschreven wordt door de OED. Woorden van drie syllabes of meer worden vrijwel altijd gevormd met de perifrastische vorm. Verder stelt Hilpert dat adjectieven die eindigen op een vocaal, of één consonant, eerder gevormd worden met de morfologische vorm dan adjectieven die eindigen op een consonantcluster.

Daarnaast deed Hilpert (2008) onderzoek naar factoren die meespelen bij de keuze tussen de perifrastische en de morfologische vorm die nog niet voldoende onderzocht waren. Hij vond

⁴ <http://www.oxforddictionaries.com/words/adjectives>
<http://www.oxforddictionaries.com/words/comparative-and-superlative-adjectives>

dat er nog meer fonologische factoren zijn die meespelen bij het kiezen voor de perifrastische vorm: als een woord eindigt op een klemtoon, wordt deze vaker vervoegd met de perifrastische vorm. Dit geldt ook voor adjectieven die eindigen op de klanken /l/, /r/ of /li/. Als het adjectief gevolgd wordt door een to-infinitief constructie, het adjectief predicatief gebruikt wordt en als er een bepalend woord voor het adjectief staat (altogether, considerably, slightly, still, even, yet, a bit, a little, a lot), is de voorkeur voor de perifrastische vorm ook groter. Men kiest juist vaker voor de morfologische vorm volgens Hilpert als het adjectief eindigt op de klank /i/, als de frequentie van het gebruik van een adjectief hoog is in de positief en als het adjectief wordt gevolgd door *than* (als er een vergelijking wordt gemaakt). Ook wordt er vaker voor de morfologische vorm gekozen als het adjectief goed gebruikt kan worden om een mate van iets aan te geven (lang, kort, dun). Adjectieven die een absolute waarde aangeven zullen eerder met de perifrastische vorm worden vervoegd. Volgens Mondorf (2009) hebben alle bovengenoemde factoren te maken met de complexiteit van de structuur, die zich op ieder niveau kan manifesteren. De frequentie van de perifrastische vorm hangt volgens haar sterk samen met de complexiteit van de constructie: hoe complexer, des te meer perifrastische vormen.

1.4.4 De verschillen en overeenkomsten tussen het Nederlandse en het Engelse systeem

Het is lastig om een goede vergelijking tussen het Engels en het Nederlands te maken, omdat er meer onderzoek is gedaan naar het werkelijke gebruik van de comparatief in het Engels dan in het Nederlands. Aangezien regels zijn opgesteld aan de hand van het gemiddelde gebruik van de sprekers en deze gekleurd worden door ideeën over hoe taal eruit zou moeten zien, zijn deze wellicht niet representatief genoeg voor de manier waarop sprekers met de trappen van vergelijking omgaan.

Om de overeenkomsten en de verschillen goed te kunnen bespreken zal ik hier nog een keer een overzicht geven van de factoren in het Nederlands en het Engels die de keuze voor de morfologische en de perifrastische vorm bepalen.

De morfologische vorm is in het Nederlands de regelmatige vorm, de perifrastische vorm wordt als uitzondering beschouwd. De perifrastische vorm komt in de volgende gevallen voor:

- Bij adjectieven die alleen predicatief gebruikt kunnen worden.
- Bij deelwoorden die als adjectief zijn toegepast.
- Bij adjectieven die vanwege fonologische redenen niet welgevormd zijn.
- Bij adjectieven die alleen predicatief gebruikt kunnen worden.

- De superlatief kan de perifrastische vorm krijgen als men nadruk wil leggen op het adjectief.

In het Engels bestaan de twee vormen gelijkwaardig naast elkaar, met ieder hun eigen domein. Het domein van de morfologische vorm beslaat in ieder geval de volgende gebieden: adjectieven van één syllabe en een gedeelte van de adjectieven met twee syllabes. Het domein van de perifrastische vorm beslaat vooral een gedeelte van de adjectieven met twee syllabes en adjectieven die bestaan uit drie of meer syllabes. Verder kunnen fonologische en syntactische factoren die het gebruik van de comparatief kunnen beïnvloeden, maar geen uitsluitel bieden. Deze resultaten zijn samengevat in tabel 3.

Tabel 3: Factoren die het gebruik van de perifrastische en de morfologische vorm voorspellen

Morfologisch	Perifrastisch
Vergelijkende constructies met <i>than</i>	Het adjectief staat in de predicatieve positie
Een bepalend woord-adjectief-constructie	Een adjectief-to-infinitief-constructie
Het adjectief eindigt op /i/	Het adjectief eindigt op de klanken /l/, /r/ of /li/
Het adjectief eindigt op een vocaal of op één consonant	Het adjectief eindigt op een consonanten-cluster
Het adjectief is frequent in de positief	Adjectieven die een absolute waarde uitdrukken
Adjectieven die een meetbare waarde uitdrukken	

Er zijn een aantal verschillen waar te nemen tussen de comparatief en de superlatief in het Nederlands en het Engels. In het Nederlands is het aantal syllabes van het adjectief niet relevant, terwijl dit in het Engels de grootste voorspeller is. Daarnaast wordt er in het Nederlands een onderscheid gemaakt tussen adjectieven die alleen predicatief gebruikt kunnen worden en adjectieven die zowel predicatief als attributief kunnen worden gebruikt. De eerste categorie kan alleen met de perifrastische vorm worden vervoegd. In het Engels worden adjectieven eerder met de perifrastische vorm vervoegd als adjectieven op de predicatieve positie staan.

Een ander verschil is dat het Engels in de voorgeschreven regels maar één duidelijke restrictie onderscheidt, namelijk het aantal syllabes. In veel andere gevallen hangt het van de positie van het adjectief af of er vaker voor de perifrastische of de morfologische vorm wordt gekozen. Verder spelen factoren als frequentie en de fonologische eigenschappen van het adjectief een rol, maar dit zijn alle drie tendensen, en er zijn ook veel uitzonderingen op deze tendensen te vinden. In het Nederlands zijn er veel minder gevallen waarin de perifrastische vorm mag voorkomen.

Tot slot is er een verschil in mentaliteit tegenover de vormen waar te nemen. De beide vormen lijken in het Engels gelijkwaardig te zijn, terwijl er in de Nederlandse regels een onderscheid wordt gemaakt tussen de morfologische en de perifrastische vorm. De perifrastische vorm mag namelijk alleen gebruikt worden als de morfologische vorm niet toegepast kan worden, of als de perifrastische vorm bij de superlatief nadruk toevoegt.

1.5 De veranderende trappen van vergelijking in het Nederlands

Zoals uit paragraaf 1.3.4 bleek, zijn er ‘gevoelige plekken’ in een taal, waarop de taal eerder zal veranderen. In deze paragraaf zal besproken worden op welke manier deze punten van toepassing zijn op de trappen van vergelijking in het Nederlands. Daarna zal er een beeld worden geschetst van het grammaticalisatieproces van de perifrastische vorm in veranderende comparatief en superlatief, zodat duidelijk wordt op welke manier deze verandering zich voltrekt.

1.5.2 de gevoeligheid voor verandering van de comparatief en de superlatief in het Nederlands

In paragraaf 1.3.4 zijn enkele punten genoemd die aangeven op welke manier een taal of een element van een taal gevoelig is voor verandering. De punten die relevant zijn voor deze paragraaf zijn:

- De verandering voegt een nieuw element toe aan de taal.
- De verandering maakt de taal minder complex.
- De talen hebben grammaticale structuren of andere elementen die sterk op elkaar lijken.
- Eén van de structuren heeft meer restricties.

Deze punten zullen één voor één worden besproken in de context van de trappen van vergelijking in het Nederlands, en de manier waarop de Engelse trappen van vergelijking deze kunnen beïnvloeden.

1.5.2.1 De toevoeging van een nieuw element

Alhoewel deze functie niet in het Engels bestaat, kan de perifrastische vorm meer betekenisnuances aanbrengen bij de comparatief en de superlatief. In het Engels zijn *more* en *most* vrije morfemen die worden ingezet als de morfologische vorm geen voorkeur verdient. Dit hangt af van morfologische, fonologische, semantische en syntactische factoren. Ook kan de mate van complexiteit een grote rol spelen bij de keuze tussen de morfologische en de perifrastische vorm.

In het Nederlands kan het vrije morfeem *meest* worden gebruikt om nadruk op het adjectief te leggen, zoals in de volgende zin:

(i) Matthijs is zowat de *meest onbeschofte* kerel die ik ken! (NTU)

Zonder de perifrastische vorm bestaat deze mogelijkheid tot nadruk leggen niet. Een spreker kan door dit onderscheid zijn of haar taalgebruik meer nuances geven. De twee vormen kunnen namelijk afgewisseld worden, afhankelijk van de mate waarin er nadruk moet worden gelegd op bepaalde elementen.

Daarnaast kan er in meer gevallen een comparatief of een superlatief worden gevormd dan met de morfologische vorm. In sommige gevallen, zoals met de adjectieven die alleen predicatief kunnen worden gebruikt, kan er alleen een vergelijking met een ander element worden gemaakt met de perifrastische vorm. Beschouw (ii) en (iii):

(ii) Goud is meer waard dan zilver.

(iii) Van alle edelmetalen is goud het meeste waard.

In deze zin zou geen vergelijking kunnen worden gemaakt zonder de perifrastische vorm.

Volgens Overdiep (1937) waren *meer* en *meest* aanvankelijk adverbiale bepalingen bij het gehele gezegde, waarna ze bij het adjectief gingen horen. Waarschijnlijk zijn *meer* en *meest* op deze manier ook normaler geworden in de attributieve positie. Ook kan de perifrastische vorm gemakkelijker worden gebruikt bij absolute adjectieven (Overdiep, 1937). De perifrastische vorm botst minder met betekenissen en kan in meer gevallen toegepast kan worden dan de morfologische vorm. Daarom is het aantrekkelijker voor de taalgebruiker om deze vorm vaker toe te gaan passen.

1.5.2.2 *De afname van complexiteit*

De perifrastische vorm maakt bepaalde vormen van de comparatief en de superlatief minder complex. Een redelijk aantal adjectieven eindigt op een klank die niet goed samengaat met de morfologische vorm. De perifrastische vorm biedt in deze gevallen een uitkomst. Als de morfologische vorm niet kan worden toegepast, kan de spreker toch een comparatief of een superlatief vormen door de perifrastische vorm te gebruiken. En op het moment dat de spreker adjectieven krijgt met te veel onbeklemtoonde syllaben achter elkaar bij de comparatief, kan de perifrastische vorm ook worden toegepast. Zo hoeft de spreker geen uitingen meer te gebruiken die onwelluidend klinken. Daarnaast komt de perifrastische vorm vaker voor bij woorden die bestaan uit meerdere syllaben en dus complexer zijn dan monosyllabische woorden (Corpus

Hedendaags Nederlands, NTU). Wellicht heeft de spreker er behoefte aan om de complexiteit van de frase te verminderen door de perifrastische vorm toe te passen. Het zou heel goed kunnen dat deze behoefte niet alleen onder sprekers van het Engels bestaat (Mondorf, 2009), maar ook onder sprekers van het Nederlands.

1.5.2.3 Structuren en elementen die sterk op elkaar lijken

De comparatief en superlatief in het Nederlands en het Engels lijken zeer sterk op elkaar, zoals bleek uit paragraaf 1.4.4. In deze paragraaf zal besproken worden op welke punten er interferentie tussen de twee talen zou kunnen plaatsvinden, en op welke manier deze interferentie zou kunnen verlopen. De syntactische structuur van de comparatief (en de superlatief) ziet er volgens Corver (2005:174) in het Engels en het Nederlands hetzelfde uit:

[_{ComparP} more/less_i [_{Compar'} [_{Compar} -er] [_{AP} A t_i]]]

In de bovenstaande structuur blijft één van de posities leeg als de andere positie gevuld is, anders heeft men te maken met een dubbele comparatief. Beschouw (i), (ii) en (iii):

(i) [_{ComparP} meer_i [_{Compar'} [_{Compar} -] [_{AP} uitgebreid t_i]]]

(ii) [_{ComparP} -_i [_{Compar'} [_{Compar} rechtvaardiger_i] [_{AP} A_i t_i]]]

(iii) [_{ComparP} meer_i [_{Compar'} [_{Compar} rechtvaardiger_i] [_{AP} A_i t_i]]]

Aangezien de beide talen exact dezelfde structuur hebben met betrekking tot de trappen van vergelijking, zullen de tweetaligen geen probleem hebben om deze overeenkomst te identificeren en in hun voordeel te gebruiken. Ook de woorden *meer/meest* en *more/most* verschillen alleen van elkaar in klank. Deze woorden behoren tot dezelfde categorie, en hebben dezelfde betekenis.

1.5.2.4 Het aantal restricties

Zoals gebleken is uit paragraaf 1.4.4 kan de perifrastische vorm in het Engels in veel meer situaties worden toegepast dan in het Nederlands. De perifrastische vorm heeft in het Nederlands meer restricties. Daarom is het Nederlands op dit gebied gevoelig voor invloeden uit het Engels. Omdat tweetaligen de vorm met de meeste restricties zullen aanpassen op de vorm met de minste restricties, zullen de regels voor het gebruik van de perifrastische vorm in het Nederlands zich naar verwachting aanpassen aan de Engelse regels bij grote mate van taalcontact.

1.5.3 Het grammaticalisatieproces van de perifrastische vorm

Het veranderingsproces van de perifrastische vorm dat Overdiep (1937) beschrijft, verloopt volgens het grammaticalisatieproces zoals dat geschetst is in paragraaf 1.3.3. *Meer* en *meest* zijn begonnen als lexicale elementen, namelijk de vergrotende en overtreffende trap van *veel*. De gegevens uit het Woordenboek der Nederlandse Taal⁵ (WNT) bevestigen deze theorie. Nu zijn deze lexicale elementen aan het grammaticaliseren, doordat ze ook als vrij morfeem kunnen worden gebruikt om de comparatief en de superlatief te vormen. Door dit proces van grammaticalisatie vinden en veranderingen op meerdere niveaus plaats. Ten eerste vindt er een verandering op morfologisch niveau plaats, aangezien de comparatief en de superlatief een nieuw, vrij, morfeem hebben gekregen dat dezelfde functie heeft als het gebonden morfeem, maar in andere gevallen voor kan komen dan het gebonden morfeem. Ten tweede verliezen deze nieuwe, vrije morfemen een gedeelte van hun betekenis, en ze worden grammaticale elementen. Ten derde vindt er een verandering plaats op syntactisch niveau, aangezien de comparatief en de superlatief een nieuwe constructie hebben gekregen, met een vrij morfeem voor het adjectief.

1.6 Onderzoeksvragen en hypothesen

Het doel van dit onderzoek is het beschrijven van de verandering van de comparatief en de superlatief in het Nederlands, en het onderzoeken in hoeverre het plausibel is dat het Engels daarbij een rol speelt. De onderzoeksvraag bij dit doel is:

In welke mate veranderen de comparatief en de superlatief in het Nederlands, en in hoeverre wordt deze verandering veroorzaakt door taalcontact met het Engels?

Bij het beantwoorden van deze onderzoeksvraag zijn een aantal deelvragen opgesteld, naar aanleiding van het Theoretische Kader.

Er moet naar het gebruik van de sprekers worden gekeken om vast te kunnen stellen in hoeverre er sprake is van een taalverandering. Zoals uit paragraaf 1.4.3 is gebleken waren de regels omtrent de perifrastische vorm vroeger beperkter dan nu. Tegelijkertijd werd er toen al gesproken over invloeden uit andere talen op de toename van de perifrastische vorm. Daarom zal onderzocht worden of de perifrastische en de morfologische vorm anders toegepast worden dan de regels voorspellen aan de hand van de volgende deelvraag:

⁵ <http://gtb.inl.nl/openlaszlo/myapps/GTB/Productie/HuidigeVersie/src/inlgtb.html?owner=WNT>

- In welk mate verandert de vervoeging van de comparatief en de superlatief?

Ik verwacht bij deze deelvraag dat de regels achterlopen op het werkelijke gebruik van de perifrastische vorm, en dat de perifrastische vorm vaker voor zal komen dan de regels toelaten. Ook verwacht ik dat dit in grote mate zal zijn, omdat de vervoeging van de trappen van vergelijking al een langere tijd aan het veranderen zijn, zoals blijkt uit Overdiep (1937). Ook de NTU spreekt over een mogelijke toename onder invloed van het Engels. Bij deze verwachting is de volgende hypothese opgesteld:

Hypothese 1: De perifrastische vorm zal toenemen ten opzichte van de morfologische vorm, en veelvuldig gebruikt worden in gevallen waar volgens de regels van het NTU de morfologische vorm had moeten worden toegepast.

Zoals uit dit hoofdstuk bleek, wordt contact-induced change veroorzaakt door processen in het brein van de tweetalige. Naar aanleiding van deze theorie verwacht ik dat de veranderingen zullen samenhangen met deze processen. Eén van de processen is het zoeken naar parallele structuren in de taal. Daarom wil ik onderzoeken of parallellen eerder worden gevonden bij woorden die zowel in het Engels als het Nederlands voorkomen en bij woorden die overgenomen zijn uit het Engels. Bij dit doel is de volgende deelvraag opgesteld:

- Worden adjectieven die overeenkomsten vertonen met het Engels vaker vervoegd met de perifrastische vorm?

Zoals uit paragraaf 1.4 bleek lijken de trappen van vergelijking in het Nederlands en het Engels zeer veel op elkaar. Het is niet onaannemelijk dat tweetaligen deze parallele structuur zullen herkennen, en dat zij vervolgens deze structuren op elkaar zullen gaan aanpassen. De perifrastische vorm is in het Nederlands beperkter, en heeft daardoor meer restricties. Daarom verwacht ik dat de Nederlandse trappen van vergelijking gevoelig zijn voor Engelse invloeden.

Bij deze deelvraag zijn de volgende hypothesen worden geformuleerd:

Hypothese 2: De trappen van vergelijking zijn gevoelig voor verandering door invloed van het Engels.

Hypothese 3: Adjectieven die lijken op Engelse woorden of leenwoorden zijn uit het Engels zullen vaker worden vervoegd met de perifrastische vorm, als de Engelse vorm ook wordt vervoegd met de perifrastische vorm.

2. Methode

In dit onderzoek zal worden gekeken naar het taalgebruik van de sprekers. Daarom zijn alle data verzameld door middel van een corpusonderzoek. Het corpus dat gebruikt werd voor dit onderzoek is het Corpus Hedendaags Nederlands (CHN) van het Instituut voor Nederlandse Lexicologie (INL). Dit corpus bestaat uit meer dan 800.000 teksten uit kranten, tijdschriften, journaaluitzendingen en juridisch materiaal en is representatief voor de periode 1814-2013. Dit onderzoek bestaat uit meerdere onderdelen, die in de volgende paragrafen zullen worden besproken.

2.1. Het eerste corpusonderzoek

Als eerste zal onderzocht worden of de perifrastische vorm toeneemt ten opzichte van de morfologische vorm. Dit zal worden gedaan door middel van een corpusonderzoek naar de toename van de perifrastische vorm, of een afname van de morfologische vorm. De morfologische en de perifrastische vorm van de comparatief en de superlatief in het Nederlands zullen met elkaar worden vergeleken door weer te geven hoe vaak beide vormen per jaar zijn gebruikt om de comparatief en de superlatief te vormen. Omdat de comparatief en de superlatief verschillende grammaticale elementen zijn met hun eigen betekenis, zullen deze vormen steeds apart worden onderzocht.

2.2. Het tweede corpusonderzoek

Het tweede corpusonderzoek zal zich richten op de toepassing van de regels voor de perifrastische vorm. Er zal onderzocht worden of de regels voor de perifrastische vorm representatief zijn voor de toepassing van de perifrastische vorm door de taalgebruikers. Over een periode van meerdere jaren zal een beeld worden geschetst van de situaties waarin een perifrastische vorm wordt gebruikt. Aangezien de hoeveelheid perifrastische vormen per jaar niet allemaal kunnen worden weergegeven in de zoekmachine van het INL, zullen steeds de eerste 200 hits worden onderzocht. Dit zijn de frequentste adjectieven van dat jaar. Omdat er op lemma is gesorteerd zijn er steeds meerdere tokens per hit, daarom verschilt het aantal gevallen per jaar.

Omdat de regels al eerder versoepeld zijn, zoals bleek uit paragraaf 1.4.2, zou een sterke afwijking van de regels erop kunnen wijzen dat het domein van de perifrastische vorm nog steeds aan het verschuiven is. Deze stelling is hoofdzakelijk hypothetisch. Het is lastig om een onvoltooide verandering als zodanig te bestempelen, omdat er nog geen sluitend bewijs is dat het grammaticale element nog verder zal veranderen. Het is namelijk nog niet gebeurd..

2.3. Het derde corpusonderzoek

Tot slot zal nagegaan worden of het contact tussen het Nederlands en het Engels zichtbaar te maken is. Als er taalcontact tussen het Nederlands en het Engels plaatsvindt, zal dit als eerste gebeuren op plaatsen in de taal die veel overeenkomsten met elkaar hebben. Ik verwacht dat het taalcontact zich als eerste zal manifesteren bij adjectieven die geleend zijn uit het Engels, of sterk op het Engels lijken. Daarom werden er 58 adjectieven in twee groepen verdeeld: één groep die geen overeenkomsten met het Engels heeft, en één groep die wel veel overeenkomsten met het Engels vertoont. Het is niet relevant of de adjectieven daadwerkelijk hun oorsprong in het Engels vinden. De gemiddelde spreker is zich niet van deze gegevens bewust. Een tweetalige zal overeenkomsten zoeken tussen de twee talen, en de tweetalige zal zich er niet bewust van zijn dat een adjectief misschien niet uit het Engels komt. De tweetalige zal vermoedelijk wel de overeenkomst zien tussen *assertief* en *assertive* of *effectief* en *effective*. Als een tweetalige vaak de frase *most recent* hoort, zal deze verankerd raken in het geheugen, en er zal interferentie plaatsvinden van het Engels naar het Nederlands. De spreker zal dan *meest recent* gaan zeggen, in plaats van *recentst*. Op het moment dat de morfologische vorm dieper verankerd is in het geheugen, zal de perifrastische vorm niet worden toegepast. Bij adjectieven die geen overeenkomsten hebben met het Engels zal de perifrastische vorm daardoor waarschijnlijk minder frequent voorkomen.

Bij het selecteren van de adjectieven is er eerst gekeken naar de frequentie van deze adjectieven in het corpus, zodat er genoeg tokens zouden zijn om de test te kunnen uitvoeren. Vervolgens is er een selectie gemaakt van adjectieven die meer dan één syllabe tellen in beide groepen, en niet meer dan twee opeenvolgende onbeklemtoonde syllabes tellen in de groep adjectieven die overeenkomsten met het Engels heeft. Uit een klein frequentieonderzoek in het corpus bleek namelijk dat de frequentste adjectieven met de morfologische vorm allemaal uit één syllabe bestonden. Verder bleek uit paragraaf 1.4.1 dat de perifrastische vorm toegestaan is bij syllabeclusters die bestaan uit meerdere onbeklemtoonde syllabes. Om ervoor te zorgen dat de resultaten van het onderzoek niet beïnvloed worden door deze factor is ervoor gezorgd dat de adjectieven die overeenkomsten hebben met het Engels niet onwelluidend kunnen zijn met de morfologische vorm en daarom met de perifrastische vorm vervoegd zijn. Zo kan er gewaarborgd worden dat eventuele tendensen richting de perifrastische vorm in deze groep worden veroorzaakt door overeenkomsten met het Engels, en niet doordat de perifrastische vorm door andere factoren wordt geprefereerd. Uiteraard worden alle adjectieven uit deze groep in het Engels volgens de regels uit paragraaf 1.4.3 met de perifrastische vorm vervoegd.

Om een statistische analyse uit te kunnen voeren zijn alle gevallen waarin deze adjectieven werden gebruikt om een comparatief en een superlatief te vormen geïnventariseerd. Vervolgens is onderzocht hoe vaak de adjectieven met de morfologische en de perifrastische vorm werden vervoegd. Vervolgens zijn de twee categorieën, wel overeenkomsten met het Engels en geen overeenkomsten met het Engels, met elkaar vergeleken. Er werd onderzocht of er een verband bestaat tussen de factor overeenkomsten hebben met het Engels en de frequentie van de perifrastische vorm door een chi-kwadraattoets uit te voeren. De chi-kwadraattoets is geschikt voor deze analyse, omdat er met deze toets kan worden onderzocht of een variabele een andere variabele beïnvloedt. Daarnaast laat deze toets zien of deze invloed statistisch significant is (Moor et al., 2009).

3. Corpusonderzoek naar de toename van de perifrastische vorm

In dit hoofdstuk zullen de resultaten van het corpusonderzoek naar de frequentie van de morfologische en de perifrastische vorm worden besproken. In paragraaf 3.1 zullen de resultaten van het onderzoek naar de comparatief worden besproken. Deze paragraaf is opgesplitst in twee delen: in paragraaf 3.1.1 zal de frequentie van de morfologische en de perifrastische vorm worden besproken, en er zal onderzocht worden of er een toename van de perifrastische vorm is waar te nemen. Daarna zullen de resultaten van het onderzoek naar een verschuiving in het domein van de perifrastische vorm worden besproken in paragraaf 3.1.2. Er zal onderzocht worden of het domein van de perifrastische vorm verschuift naar het domein van de morfologische vorm. In paragraaf 3.2 zullen deze onderzoeken op dezelfde manier worden herhaald om de verandering van de superlatief te onderzoeken.

3.1 Ontwikkeling van de perifrastische vorm bij de comparatief

Om te kunnen onderzoeken of de toepassing van de morfologische en de perifrastische vorm van de comparatief is veranderd, is er een onderzoek uitgevoerd met het Corpus Hedendaags Nederlands. Dit onderzoek bestaat uit twee delen: ten eerste is onderzocht of de morfologische vorm afneemt ten opzichte van de perifrastische vorm. Ten tweede is onderzocht in hoeverre de perifrastische vorm buiten het in paragraaf 1.4.1 genoemde domein wordt gebruikt. Dit domein bestaat uit alle gevallen waarin de morfologische vorm niet mag worden toegepast. Dit zijn adjectieven die onwelgevormd worden met het gebonden suffix *-er* en deelwoorden die als adjectief zijn gebruikt. Onwelgevormdheid kan voornamelijk ontstaan als er te lange clusters van onbeklemtoonde syllabes ontstaan met het gebruik van *-er*.

3.1.1 Ontwikkeling van de morfologische en de perifrastische vorm per jaar

Het onderzoek is in meerdere stappen uitgevoerd. Eerst is de frequentie van de morfologische en de perifrastische vorm onderzocht. Hierbij is alleen gekeken naar de volgende constructie: *lidwoord-comparatief*. Dit was de enige manier waarop de perifrastische vorm gevonden kon worden in het corpus. Daarom zijn alle comparatieven zonder lidwoord uitgesloten van dit onderzoek. Dit komt omdat de software die beschikbaar is voor het zoeken in het corpus nog niet zo geavanceerd is dat de perifrastische vorm als comparatief kan worden herkend. Bij een zoekopdracht zonder lidwoord werden ook alle gevallen waarin *meer* sloeg op het zelfstandig naamwoord ook meegerekend. Constructies als “er worden meer rode huizen gebouwd” werden dan ook weergegeven. De hoeveelheid data was te groot om deze constructies er handmatig uit te filteren.

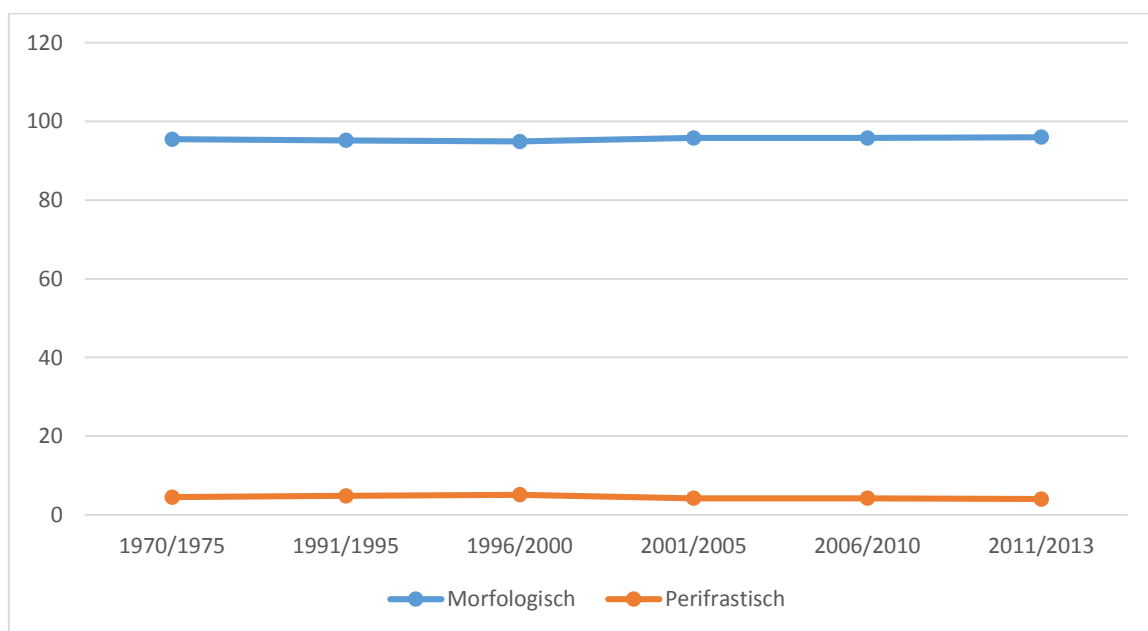
In de onderstaande tabel zijn de resultaten van dit corpusonderzoek te zien.

Tabel 5: Ontwikkeling van de morfologische en perifrastische vorm in de periode 1970-2013

Periode	M	P	Totaal	M%	P%
1970/1975	1375	65	1440	95,5	4,5
1976/1980	2888	202	3090	93,5	6,5
1981/1985	4613	245	4858	95,0	5,0
1986/1990	1217	68	1285	94,7	5,3
1991/1995	25939	1301	27240	95,2	4,8
1996/2000	5024	270	5294	94,9	5,1
2001/2005	54150	2402	56552	95,8	4,2
2006/2010	80107	3513	83620	95,8	4,2
2011/2013	21027	881	21908	96,0	4,0

In de eerste kolom is de periode waarover de resultaten verkregen zijn te zien. De volledige resultaten per jaar zijn terug te vinden in Appendix 1. Om het overzichtelijk te houden zijn de resultaten in deze tabel in stappen van vijf jaar weergegeven. In de tweede en de derde kolom staat het totale aantal tokens van de morfologische en de perifrastische vorm uit die periode. De percentages van deze aantallen staan in de vierde en de vijfde kolom. In de derde kolom staat het totale aantal comparatieven van die periode. In de onderstaande grafiek zijn de resultaten overzichtelijk weergegeven.

Grafiek 1: Ontwikkeling van de morfologische en perifrastische vorm in de periode 1970-2013

Zoals te zien is in de tabel zijn er geen duidelijke veranderingen in deze periode te zien. Het eerste percentage scheelt maar een half procent met het laatste percentage. In de periode daartussenin variëren de verschillen, maar niet in een stijgende of een dalende lijn. Als er naar de resultaten in Appendix 1 wordt gekeken zijn deze schommelingen nog groter dan hier is weergegeven. Deze variaties kunnen door twee factoren worden verklaard. Ten eerste verschilt het aantal tokens verschilt sterk per periode; het is daarom niet onwaarschijnlijk dat de resultaten hierdoor minder betrouwbaar worden. Ten tweede kan het soort documenten per jaar verschillen. Volgens Overdiep (1937) komt de perifrastische vorm vaker voor in ambtelijke teksten. Als er in het corpus wordt gekeken naar juridische teksten, blijkt de perifrastische vorm inderdaad vaak voor te komen in deze teksten. Als het corpus in een bepaald jaar veel juridische teksten bevat, of juist niet, kunnen de resultaten hier door worden beïnvloed.

3.1.2 Afwijkend gebruik van de perifrastische vorm per jaar

In deze paragraaf zullen de resultaten van het corpusonderzoek naar het gebruik van de perifrastische vorm van de comparatief worden besproken. De resultaten in absolute getallen zijn terug te vinden in Appendix 2. Er is onderscheid gemaakt tussen drie verschillende domeinen: adjectieven die onwelluidend worden met de morfologische vorm, deelwoorden die per definitie met de perifrastische vorm moeten worden vervoegd en adjectieven die eigenlijk met de morfologische vorm hadden moeten worden vervoegd volgens de regels van de NTU. Deze domeinen zijn in de tabel aangegeven in deze volgorde met de termen ‘onwelluidend’, ‘deelwoord’ en ‘afwijkend’. Alle comparatieven die binnen de constructie *lidwoord-meer-adjectief* vallen zijn meegerekend.

De steekproef is uitgevoerd voor meerdere jaren, omdat er dan meer resultaten zichtbaar konden worden gemaakt met de software van het corpus. Deze geeft namelijk maar 200 resultaten weer. Daarom zijn de eerste 200 resultaten van ieder jaar bestudeerd en verwerkt. Er is voor deze specifieke jaren gekozen omdat er van deze jaren veel verschillende documenten beschikbaar waren, waardoor er meer adjectieven uit meer verschillende bronnen konden worden bestudeerd. Er is geen overzicht van alle tokens uit het corpus weergegeven omdat de resultaten handmatig moesten worden nagekeken. Daarom is er gekozen voor een steekproef verspreid over meerdere jaren. Door meerdere jaren te bestuderen wordt het beeld representatiever voor het gebruik van de perifrastische vorm van de comparatief, dan als er maar één jaar werd bestudeerd.

Iedere adjectief kon meer dan één keer voorkomen, en dit zit bij de eerste 200 resultaten inbegrepen. In Appendix 2 is een voorbeeld te vinden van hoe de zoekpagina er uitziet.

Tabel 6: De frequenties van de perifrastische vorm in de verschillende domeinen van de comparatief in percentages.

Jaar	Onwelluidend	Deelwoord	Afwijkend
1994	10%	26%	64%
1995	12%	19%	68%
2003	8%	12%	80%
2006	7%	16%	77%
2010	4%	17%	79%
2012	9%	19%	65%

Zoals te zien is in tabel 6, wordt de perifrastische vorm vaker gebruikt dan noodzakelijk is volgens de opgestelde regels. Dit houdt in dat de regels niet soepel genoeg zijn om aan te sluiten op het gebruik van de comparatief. De data uit het corpus zijn allemaal afkomstig uit kranten, tijdschriften, juridisch materiaal en journaalberichten. Schrijvers doen over het algemeen hun best om zich aan de opgestelde regels te houden. Het is niet plausibel dat er in deze mate fouten worden gemaakt. Sprekers hebben, zo blijkt uit deze gegevens, een ander beeld van de comparatief dan de normatieve regels doen geloven.

3.2 Ontwikkeling van de perifrastische vorm bij de superlatief

In deze paragraaf is het onderzoek uit de vorige paragraaf herhaald met de superlatief. Er zal worden onderzocht of de superlatief zich hetzelfde gedraagt als de comparatief bij het toepassen van de morfologische en de perifrastische vorm.

3.2.1 Ontwikkeling perifrastische vorm per jaar

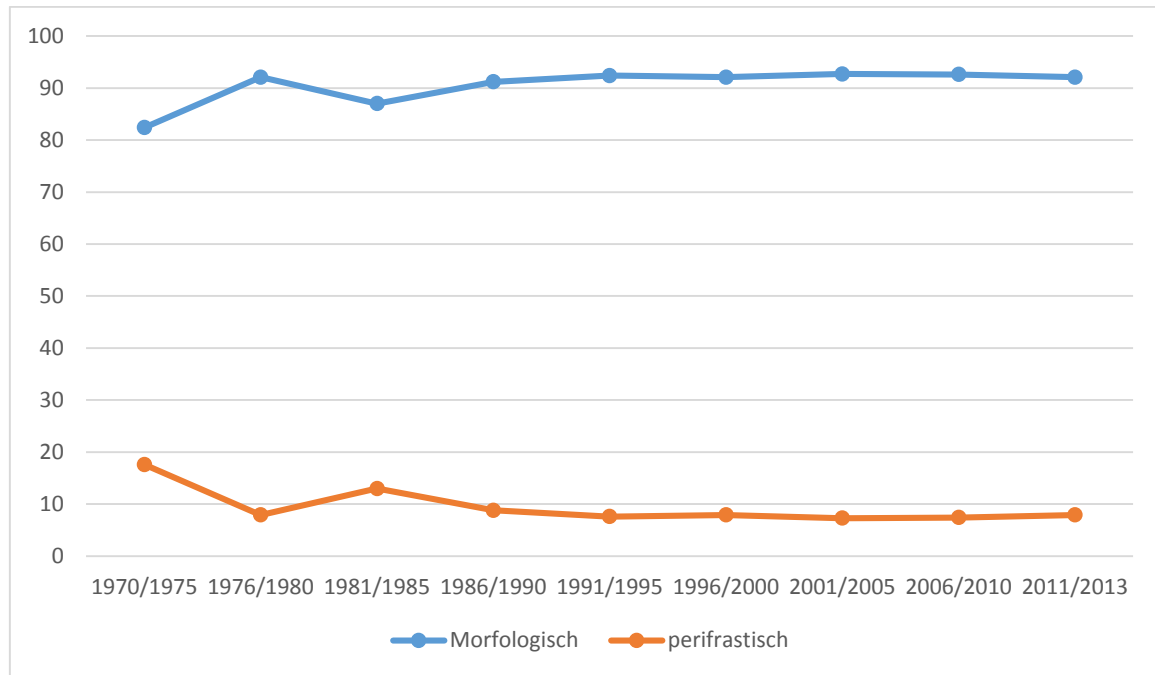
In de onderstaande tabel is de ontwikkeling van de morfologische en de perifrastische vorm van de superlatief te zien. Deze tabel is hetzelfde opgebouwd als tabel 4 in vorige paragraaf. Als eerste valt het op dat de superlatief veel frequenter voorkomt dan de comparatief, zowel in de morfologische als de perifrastische vorm.

Tabel 7: De resultaten van het onderzoek naar de frequentie van de morfologische en perifrastische vorm van de superlatief in het CHN.

Periode	M	P	Totaal	M%	P%
1970/1975	361	77	438	82,4	17,6
1976/1980	788	68	856	92,1	7,9
1981/1985	1631	243	1874	87,0	13,0
1986/1990	1405	135	1540	91,2	8,8
1991/1995	74260	6141	80401	92,4	7,6

1996/2000	10052	867	10919	92,1	7,9
2001/2005	167292	13225	180517	92,7	7,3
2006/2010	274202	21854	296056	92,6	7,4
2011/2013	75413	6448	81861	92,1	7,9

Grafiek 2: De resultaten van het onderzoek naar de frequentie van de morfologische en perifrastische vorm van de superlatief in het CHN.

Er lijkt in de laatste decennia niet veel te zijn veranderd met betrekking tot de frequenties van de morfologische en de perifrastische vorm. In de periode tussen 1970 en 1985 zijn zowel stijgingen als dalingen waar te nemen. Waarschijnlijk worden deze veroorzaakt door het beperkte aantal data in deze periode. Zoals in tabel 7 te zien is zijn er niet veel tokens voor deze periode gevonden.

3.2.2 Afwijkend gebruik van de perifrastische vorm per jaar

Ook voor de superlatief is onderzocht in hoeverre het gebruik van de perifrastische vorm afwijkt van de regels, om zo een taalverandering te kunnen vinden. De superlatief is aan andere regels gebonden dan de comparatief. De superlatief mag niet met de morfologische vorm vervoegd worden als het adjectief eindigt op één van de volgende klanken: *-st*, *-sk*, *-sch*, *-de* en in sommige gevallen *-s*. Daarnaast mogen deelwoorden, net als bij de comparatief, ook niet met de morfologische vorm worden vervoegd. De laatste restrictie was behoorlijk problematisch voor de analyse. Deze restrictie houdt in dat de perifrastische vorm wel gebruikt mag worden

om sterke nadruk te leggen. Daarbij worden door taaladvies.net (NTU) de volgende voorbeeldzinnen gehanteerd:

- Matthijs is zowat de *meest onbeschofte* kerel die ik ken!
- 'Als op een winternacht een reiziger' is een van de *meest originele* boeken die ik ooit gelezen heb.
- Godfried was het *meest intelligente* kind van de klas.

Er worden echter geen richtlijnen gegeven voor het herkennen van zinnen waarin de perifrastische vorm is gebruikt om sterke nadruk te leggen op een superlatief. De enige richtlijn die genoemd wordt is 'in bepaalde contexten' (NTU), zoals de bovenstaande voorbeeldzinnen. Omdat het aantal superlatieven dat onderzocht werd te groot was om handmatig per zin te analyseren, kon deze restrictie niet worden meegenomen in de analyse. De NTU raadt het gebruik van de perifrastische vorm echter af als het niet noodzakelijk is. De contexten waarin de perifrastische vorm gebruikt zou mogen worden om nadruk te leggen, zouden daarom beperkt moeten zijn. Het weglaten van deze restrictie zou daarom geen grote invloed op de uitkomsten moeten hebben, alhoewel het de resultaten wel in enige mate zou kunnen beïnvloeden. De resultaten zijn weergegeven in tabel 8.

Tabel 8: De frequenties van de perifrastische vorm in de verschillende domeinen van de comparatief in percentages.

Jaar	Onwelluidend	Deelwoord	Afwijkend
1994	7%	32%	61%
1995	11%	26%	63%
2003	16%	30%	55%
2006	16%	29%	56%
2010	17%	28%	56%
2012	15%	28%	57%

De resultaten van de superlatief komen redelijk overeen met de resultaten van de comparatief in tabel 6. De superlatief heeft meer restricties op het gebied van welluidendheid door het aantal eindklanken waar geen morfologische vorm mee mag worden gevormd. Daarom is het niet vreemd dat de superlatief hoger scoort op het domein onwelluidendheid met de morfologische vorm. Aangezien de superlatief meer restricties telt waarin de perifrastische vorm verplicht is, is het daarom ook te verklaren waarom er minder afwijkende vormen zijn aangetroffen. Toch is meer dan de helft van de perifrastische vormen die zijn onderzocht niet volgens de regels gevormd.

3.3 Samenvatting

In dit hoofdstuk zijn verschillende aspecten van het gebruik van de comparatief en de superlatief bestudeerd. Er is onderzocht of het gebruik van de perifrastische vorm is toegenomen in de afgelopen decennia. Omdat er niet voldoende data beschikbaar waren over een lange periode is het beeld van de ontwikkeling van de morfologische en de perifrastische vorm verre van volledig. Er zijn bij zowel de comparatief als de superlatief geen belangrijke toenames of afnames gevonden. De resultaten zijn daarvoor niet betrouwbaar genoeg.

Daarnaast is het gebruik van de perifrastische vorm onderzocht. Gebruik dat sterk afwijkt van de regel zou op een taalverandering kunnen wijzen. De regels voor perifrastische vorm zijn al ruimer geworden ten opzichte van 1937, en de perifrastische vorm wordt niet meer beperkt tot ambtelijke taal. Uit het onderzoek kwam naar voren dat de perifrastische vorm in 60 procent⁶ van de 13.445 geteste gevallen voorkomt waar volgens de regels de morfologische vorm gebruikt had moeten worden. De versoepeling van de regels in combinatie met het afwijkende gebruik van de perifrastische vorm kunnen erop wijzen dat de comparatief en de superlatief al langere tijd aan het veranderen zijn. Overdiep (1937) spreekt al van een concurrentie tussen de twee vormen en stelt dat het gebruik van de perifrastische vorm versterkt kan worden bij het overnemen van leenwoorden uit het Frans en het Engels. Daarom zal in het volgende hoofdstuk worden onderzocht of de perifrastische vorm vaker voorkomt bij adjectieven die geleend zijn uit het Engels, of sterk lijken op Engelse adjectieven.

⁶ Zie Appendix 2

4. Taalcontact met het Engels

In het vorige hoofdstuk is vastgesteld dat de perifrastische vorm aanzienlijk vaker voorkomt dan de normatieve regels voorspellen. In dit hoofdstuk zal worden onderzocht of er invloeden van het Engels zijn waar te nemen bij de frequentie van de perifrastische vorm. Er zijn 54 adjectieven verdeeld in twee categorieën: de eerste categorie bestaat uit adjectieven die wel overeenkomsten hebben met het Engels, en de tweede categorie heeft geen overeenkomsten met het Engels. Er wordt verwacht dat er taalcontact heeft plaatsgevonden tussen het Engels en het Nederlands. Er zouden dan nog sporen van dit contact moeten zijn waar te nemen. De tweetalige zal op zoek gaan naar short-cuts in parallele structuren, zoals besproken is in Hoofdstuk 1. De trappen van vergelijking lijken in het Nederlands en het Engels sterk op elkaar, met als verschil dat de perifrastische vorm in het Engels in meer gevallen voorkomt dan in het Nederlands. Als de adjectieven met overeenkomsten met het Engels vaker met de perifrastische vorm wordt vervoegd, betekent dit dat het Engels invloed heeft op de trappen van vergelijking in het Nederlands.

Eerst is onderzocht hoe vaak de morfologische en perifrastische vorm gemiddeld in beide categorieën voorkomen. Daarna is er een kruistabel gemaakt van de verwachte en de werkelijke totalen, en op basis van deze kruistabel is er een chi-kwadraattoets uitgevoerd om te onderzoeken of de resultaten statistisch significant zijn. De comparatief en de superlatief zijn apart onderzocht. Eerst zullen de resultaten van het onderzoek naar de comparatief worden besproken in paragraaf 4.1, en daarna zal de superlatief worden besproken in paragraaf 4.2.

4.1 De comparatief

De volledige resultaten van het corpusonderzoek zijn terug te vinden in Appendix 3. In tabel 9 zijn de gemiddelden van de morfologische en de perifrastische vorm van beide categorieën weergegeven.

Tabel 9: Gemiddelden van de morfologische en de perifrastische vorm in beide categorieën

		Vorm	
		Morfologisch	Perifrastisch
Categorie	Geen overeenkomsten	283	13
	Wel overeenkomsten	91	29

Zoals te zien is in tabel 9, komt de perifrastische vorm gemiddeld vaker voor bij de adjectieven die wel overeenkomsten hebben met het Engels. Ook in verhouding komt de perifrastische vorm vaker voor in deze categorie: gemiddeld 24 procent van de adjectieven in de tweede categorie is met de perifrastische vorm vervoegd, terwijl er maar 4 procent van de adjectieven in de eerste categorie met de perifrastische vorm is vervoegd.

Om er zeker van te zijn dat de gevonden verschillen statistisch significant zijn, en dus niet op toeval berusten, is er een chi-kwadraattoets uitgevoerd op basis van een kruistabel. In de onderstaande tabellen zijn de werkelijke en verwachte aantallen en totalen van de morfologische en de perifrastische vorm voor beide categorieën te vinden in tabel 10, en de uitkomsten van de chi-kwadraattoets in tabel 12. In tabel 11 zijn voor de duidelijkheid ook nog de totalen in percentages weergegeven.

Tabel 10. Werkelijke en verwachte aantallen en totalen van de morfologische en de perifrastische vorm van de comparatief voor de adjectieven met en zonder overeenkomsten met het Engels.

<i>Categorie</i>		Vorm		Totaal
		Morfologisch	Perifrastisch	
Geen overeenkomst	Aantal	7.007	359	7.366
	Verwacht aantal	6.560	806	7.366
Wel overeenkomst	Aantal	2.493	808	3.301
	Verwacht aantal	2.940	361	3.301
Totaal	Aantal	9.500	1.167	10.667
	Verwacht aantal	9.500	1.167	10.667

Tabel 11. Werkelijke en verwachte aantallen en totalen van de morfologische en de perifrastische vorm van de comparatief voor de adjectieven met en zonder overeenkomsten met het Engels in procenten.

<i>Categorie</i>		Vorm	
		Morfologisch %	Perifrastisch %
Geen overeenkomst	Aantal	95	5
	Verwacht aantal	89	11
Wel overeenkomst	Aantal	75	25
	Verwacht aantal	89	11

Tabel 12. Uitkomsten van de chi-kwadraattoets

Chi-kwadraat	899
df	1
p-waarde	< 0.001

Zoals te zien is in tabel 10, verschillen de verwachte en de werkelijke uitkomsten sterk van elkaar. Bij de adjectieven zonder overeenkomsten met het Engels werd bijvoorbeeld verwacht dat er 6.560 morfologische vervoegingen zouden zijn. In plaats daarvan zijn er 7.007 vervoegingen met de morfologische vorm. De verwachte aantallen horen bij de nulhypothese (Moore et al., 1989). Volgens deze hypothese bestaat er geen verband tussen de categorie van het adjectief en de vorm van de comparatief. Er zou dan geen verband bestaan tussen de perifrastische vorm en overeenkomsten met het Engels. Als de werkelijke aantallen en de verwachte aantallen met elkaar vergeleken worden, valt meteen op dat de perifrastische vorm minder vaak voorkomt dan verwacht bij de adjectieven die geen overeenkomsten hebben met het Engels. Deze categorie vertoont een duidelijke voorkeur voor de morfologische vorm. De adjectieven die wel overeenkomsten hebben met het Engels worden een stuk vaker vervoegd met de perifrastische vorm dan de nulhypothese voorspelt. Om te testen of deze verschillen statistisch significant zijn, is er een chi-kwadraattoets uitgevoerd. De resultaten van deze toets zijn weergegeven in tabel 11. Als de p-waarde kleiner is dan 0.01, zijn de resultaten statistisch significant (Moore et al., 2009). Zoals te zien is in tabel 11, is de p-waarde kleiner dan 0.01, en dus statistisch significant. Dit betekent dat de nulhypothese ongeldig is, en er wel een verband bestaat tussen de categorie van het adjectief en de vorm van de comparatief. Zoals te zien is in tabel 10, komt de perifrastische vorm vaker voor bij de adjectieven die wel overeenkomsten hebben met het Engels.

4.2 De superlatief

In deze paragraaf zal het onderzoek naar de superlatief beschreven worden. er zal gekeken worden of de superlatief ook vaker met de perifrastische vorm wordt gevormd als het adjectief overeenkomsten heeft met het Engels. Net als bij het onderzoek naar de comparatief zullen eerst de gemiddelden worden besproken, en daarna de uitkomsten van de chi-kwadraattoets, die uitgevoerd is op basis van een kruistabel. In Appendix 3 zijn de volledige resultaten van het corpusonderzoek te vinden.

Tabel 13. Werkelijke en verwachte aantallen en totalen van de morfologische en de perifrastische vorm van de superlatief voor de adjectieven met en zonder overeenkomsten met het Engels.

		Vorm	
		Morfologisch	Perifrastisch
Categorie	Geen overeenkomsten	443	40
	Wel overeenkomsten	253	214

In tabel 12 is te zien dat de perifrastische vorm gemiddeld niet vaak voorkomt bij de adjectieven die geen overeenkomsten hebben met het Engels. In verhouding is het maar 8 procent. Bij de adjectieven die wel overeenkomsten hebben met het Engels komt de perifrastische vorm bijna net zo vaak voor als de morfologische vorm. Dit is in verhouding wel 46 procent. Om te onderzoeken of de hogere frequentie van de perifrastische vorm bij de adjectieven die wel overeenkomsten hebben met het Engels statistisch significant is, is wederom een chi-kwadraattoets uitgevoerd. De resultaten van deze toets zijn weergegeven in tabel 13 en 14.

Tabel 14. Werkelijke en verwachte aantallen en totalen van de morfologische en de perifrastische vorm van de comparatief voor de adjectieven met en zonder overeenkomsten met het Engels.

<i>Categorie</i>		Vorm		Totaal
		Morfologisch	Perifrastisch	
Geen overeenkomst	Aantal	12.272	1.087	13.359
	Verwacht aantal	9.826	3.533	13.359
Wel overeenkomst	Aantal	6.839	5.784	12.623
	Verwacht aantal	9.285	3.338	12.623
Totaal	Aantal	19.111	6.871	25.982
	Verwacht aantal	19.111	6.871	25.982

Tabel 15. Werkelijke en verwachte aantallen en totalen van de morfologische en de perifrastische vorm van de comparatief voor de adjectieven met en zonder overeenkomsten met het Engels in procenten.

<i>Categorie</i>		Vorm	
		Morfologisch %	Perifrastisch %
Geen overeenkomst	Aantal	92	8
	Verwacht aantal	74	11
Wel overeenkomst	Aantal	54	46
	Verwacht aantal	74	26

Tabel 15. Uitkomsten van de chi-kwadraattoets

Chi-kwadraat	4.738
df	1
p-waarde	< 0.001

Ook bij de superlatief wijken de verwachte aantallen sterk af van de werkelijke aantallen, zoals te zien is in tabel 13. Dat deze resultaten statistisch significant zijn, blijkt uit de resultaten van de chi-kwadraattoets (zie tabel 14). De p-waarde is namelijk kleiner dan 0.01, wat aangeeft dat

de perifrastische vorm significant vaker voorkomt bij de categorie adjectieven die wel overeenkomsten hebben met het Engels.

5. Conclusie en discussie

5.1 Discussie

Dit onderzoek heeft zich gericht op de veranderende trappen van vergelijking in het Nederlands. Er is onderzocht of de perifrastische vorm toeneemt in frequentie ten opzichte van de morfologische vorm, en of het domein van de perifrastische vorm zich uitbreidt naar het domein van de morfologische vorm. Tot slot is de invloed van het Engels op de toename van de perifrastische vorm onderzocht. Dit is gedaan aan de hand van drie corpusonderzoeken.

Uit het eerste corpusonderzoek kwam naar voren dat er geen duidelijke toenames of afnames zijn waar te nemen bij zowel de comparatief als de superlatief. Er konden op basis van de resultaten geen duidelijke stijgende of dalende lijnen worden waargenomen. Dit werd veroorzaakt door de onregelmatige verdeling van de data in het corpus. In recentere jaren waren er veel meer documenten beschikbaar. Doordat er tussen 1970 en 1990 grote verschillen waren tussen het aantal documenten per jaar werden de resultaten beïnvloed. Ook waren er niet genoeg data voor 1970 beschikbaar om een statistische analyse mee uit te voeren. Aangezien Overdiep (1937) al van concurrentie tussen de morfologische en de perifrastische vorm spreekt, zou er eigenlijk vanaf de 19^e eeuw een overzicht moeten worden gegeven van de ontwikkeling van de perifrastische vorm. Om dat overzicht te kunnen geven is er een omvangrijker corpus nodig, dat over een langere periode informatie kan verstrekken. Door de beperkingen van het corpus konden er geen eenduidige conclusies worden getrokken uit dit onderzoek.

Het tweede corpusonderzoek richtte zich op het domein van de morfologische en de perifrastische vorm. Uit het onderzoek kwam naar voren dat de perifrastische vorm bij zowel de comparatief en de superlatief veel vaker wordt toegepast dan de normatieve regels voorschrijven. Het domein van de perifrastische vorm verschuift naar het domein van de morfologische vorm, aangezien 60 procent van de perifrastische vormen uit de steekproef volgens de normatieve regels eigenlijk met de morfologische vorm hadden moeten worden vervoegd. Deze resultaten geven aan dat de perifrastische vorm waarschijnlijk al langere tijd aan het toenemen is. Overdiep (1937) spreekt namelijk al van een concurrentie tussen de morfologische en de perifrastische vorm. De perifrastische vorm heeft in de regels van Overdiep meer restricties dan de regels van de NTU nu. De restricties voor de perifrastische vorm zijn dus versoepeld ten opzichte van 77 jaar geleden. Aangezien deze regels nog steeds niet representatief zijn voor de situaties waarin de perifrastische vorm daadwerkelijk wordt toegepast, is het niet onwaarschijnlijk dat de regels nog verder zullen worden versoepeld. Als

mensen een tekst schrijven voor een krant, of een journaalbericht zullen zij ervoor zorgen dat de tekst grammaticaal correct is. De resultaten uit het corpusonderzoek zijn dus in principe als grammaticaal bevonden door de schrijvers. Het is niet waarschijnlijk dat 60 procent van de perifrastische vormen toevallig fout is toegepast. Nu zou men hier tegenin kunnen brengen dat de perifrastische vorm alsnog veel minder frequent is dan de morfologische vorm, en dat er bovendien geen stijging van de perifrastische vorm is gevonden in het eerste corpusonderzoek.

Laten we de perifrastische vorm dan vergelijken met een ander verschijnsel dat verandert in het gebruik: de verschuiving van *groter dan* naar *groter als* (Postma, 2006). In het corpus heeft *groter dan*, de oude vorm, 7.906 hits. De nieuwe vorm heeft maar 212 hits. Toch wordt van dit verschijnsel beweerd dat er een grote verschuiving is waar te nemen in de spreektaal (Postma, 2006, Sassen, 1963). Zoals in Hoofdstuk 1 is besproken, doorloopt een verandering meerdere stadia, waarin in het nieuwe verschijnsel eerst door een paar groepen wordt gebruikt, zich vervolgens verspreidt, en uiteindelijk inburgerd. Het hoofdkenmerk van inburgering is acceptatie van de nieuwe regel. Als we dan stellen dat veranderingen in spreektaal ontstaan, en vervolgens langzaam worden ingeburgerd in schrijftaal doordat ze geaccepteerd worden, wordt het aannemelijk om te zeggen dat het afwijkende gebruik van de perifrastische vorm kan worden gezien als de inburgering van de perifrastische vorm in het Nederlands. Het feit dat 60 procent van de perifrastische vormen in het domein van de morfologische vorm wordt toegepast, toont al aan dat er een verschuiving plaatsvindt.

Het derde corpusonderzoek werd uitgevoerd om de invloed van het Engels op het gebruik van de perifrastische vorm zichtbaar te maken. Er werden 54 adjectieven onderzocht. Deze adjectieven werden verdeeld in twee categorieën: een categorie met 27 adjectieven met overeenkomsten met het Engels, en een categorie met 27 adjectieven die geen overeenkomsten hebben met het Engels. Van deze adjectieven werd onderzocht hoe vaak zij met de morfologische en de perifrastische vorm werden vervoegd. Vervolgens werd met een chi-kwadraattoets onderzocht of de adjectieven die overeenkomsten hebben met het Engels vaker met de perifrastische vorm worden vervoegd dan de adjectieven die geen overeenkomsten hebben met het Engels. Uit deze toets kwam naar voren dat deze adjectieven vaker worden vervoegd met de perifrastische vorm, en dat dit verband statistisch significant is.

Deze uitkomsten wijzen erop dat er taalcontact heeft plaatsgevonden tussen het Engels en het Nederlands, en dat het Engels het Nederlands heeft beïnvloed. Als deze resultaten worden gekoppeld aan de theorieën uit Hoofdstuk 1 kan er een beeld worden geschetst van de manier waarop het Engels de Nederlandse trappen van vergelijking beïnvloedt. Taalveranderingen die

veroorzaakt worden door taalcontact beginnen met interferentie. Er wordt dan een structuur uit een andere taal toegepast in de eigen taal. De frequentie van het gebruik van een structuur of een vorm wordt bepaald door de mate waarin deze structuur of vorm is verankerd in de taalkennis van de spreker (Backus et al., 2011; Croft, 2000). De comparatief en de superlatief worden in het Engels en het Nederlands grotendeels op dezelfde wijze gevormd. De Engelse en de Nederlandse structuren zijn parallel aan elkaar. In de tweetalige modus zal de spreker de overeenkomsten ontdekken tussen de twee talen en ernaar streven om de verschillen tussen deze structuren kleiner te maken. Hierdoor zal het proces van convergentie in gang worden gezet, waardoor de structuur met de meeste restricties zich waarschijnlijk zal gaan aanpassen op de structuur met minder restricties. De perifrastische vorm heeft in het Nederlands meer restricties, in de zin dat deze vorm in minder situaties kan worden toegepast. Onder invloed van het contact met het Engels zal het domein van de perifrastische vorm groter worden in het Nederlands. De resultaten uit het tweede corpusonderzoek bevestigen deze aanname.

Het taalcontact met het Engels wordt ook zichtbaar omdat de perifrastische vorm vaker voorkomt bij adjectieven die overeenkomsten hebben met het Engels. Dit is een bewijs van taalcontact met het Engels omdat de taalkennis van een spreker bestaat uit alle uitingen die de spreker minimaal één keer heeft gehoord of gebruikt (Backus et al., 2011; Croft, 2000). Als een tweetalige bijvoorbeeld de uiting *most efficient* een aantal keer hoort en gebruikt, raakt deze vorm van de superlatief verankerd in de taalkennis. Als een spreker dan minder vaak de uiting *efficiëntst* heeft gehoord en gebruikt, is deze vorm van de superlatief minder verankerd in de taalkennis dan de Engelse vorm. De kans is dan groot dat de tweetalige *meest efficiënt* zal zeggen op het moment dat er een superlatief gevormd moet worden. Deze vorm zit namelijk in combinatie met dit specifieke adjectief opgeslagen in de taalkennis van de spreker. Aangezien de perifrastische vorm in een beperkt aantal gevallen kan voorkomen in het Nederlands, zal deze vorm ook niet ‘fout’ klinken voor de spreker, en ook niet voor de sprekers met wie hij of zij communiceert. Uit het derde corpusonderzoek kwam naar voren dat de perifrastische vorm frequenter is bij adjectieven die overeenkomsten hebben met het Engels. Waarschijnlijk is de perifrastische vorm dieper verankerd in combinatie met deze adjectieven dan met de adjectieven die geen overeenkomsten hebben met het Engels. Dit zou heel goed kunnen worden veroorzaakt doordat de spreker deze combinatie vaker heeft gehoord in het Engels.

Het beeld dat is ontstaan uit dit onderzoek is nog niet volledig. Dit wordt veroorzaakt door verschillende factoren. Ten eerste zijn er geen kenmerken van de schrijvers onderzocht. Ook kon er geen onderzoek gedaan worden naar factoren zoals de leeftijd van de sprekers, hoeveel

sprekers er tweetalig zijn, wat het prestige van het Engels is, in welke situaties het Engels wordt gebruikt en hoe vaak zij het Engels gebruiken in hun dagelijkse leven. Deze factoren hebben wel invloed op de veranderingsprocessen in taal (Croft, 2000). Aangezien deze taalexterne factoren het veranderingsproces beïnvloeden, zal ook voor dit veranderingsproces moeten worden onderzocht welke invloed zij uitoefenen. De omvang van dit onderzoek was echter te beperkt om zich te richten op taalexterne factoren zoals sociale, politieke, en economische factoren. Ook heeft dit onderzoek zicht alleen gericht op schrijftaal. Om een vollediger beeld te krijgen van deze verandering kan vervolgonderzoek zicht richten op het gebruik van de perifrastische vorm in de spreektaal. Het corpusonderzoek geeft namelijk alleen weer hoe de perifrastische vorm wordt toegepast in de schrijftaal. Tot slot kent het Corpus Hedendaags Nederlands een aantal beperkingen. Ten eerste is de data voor 1993 te beperkt om uitspraken over te doen. Hierdoor kan geen goed beeld worden gegeven van de taalveranderingen in het Nederlands. In dit onderzoek hadden er betere resultaten kunnen worden verkregen als de data over een langere periode betrouwbaar waren geweest. Nu is het niet duidelijk geworden wanneer de verandering in gang is gezet, en in welke mate de verandering sindsdien is toegenomen. Daarnaast zijn de zoekfuncties van het corpus te beperkt om alle perifrastische vormen weer te geven. Hierdoor zijn de resultaten beïnvloed omdat er geen volledig beeld kan worden gegeven van de toepassing van deze vorm. Bovendien konden om deze reden ook niet alle constructies waarin de trappen van vergelijking voorkomen besproken worden.

5.2 Conclusie

Op basis van dit onderzoek kan geconcludeerd worden dat het domein van de perifrastische vorm waarschijnlijk groter wordt. Uit het eerste corpusonderzoek kwamen geen duidelijke resultaten naar voren die aantonen dat de perifrastische vorm toe lijkt te nemen. Uit het tweede corpusonderzoek kwam naar voren dat de perifrastische vorm in veel gevallen wordt toegepast terwijl de morfologische vorm ook had kunnen worden toegepast, en volgens de normatieve regels zelfs had moeten worden toegepast. Uit het derde corpusonderzoek kan geconcludeerd worden dat de interferentie tussen het Nederlands en het Engels zichtbaar is geworden in deze resultaten. Het Engels heeft invloed op de Nederlandse trappen van vergelijking, waardoor de perifrastische vorm veelvuldig wordt gebruikt in gevallen waar oorspronkelijk de morfologische vorm werd gebruikt.

Literatuur

- Backus, A. (2004). Convergence as a mechanism of language change. *Bilingualism: Language and Cognition*, 7, pp 179-181. doi:10.1017/S1366728904001567
- Backus, A. (2013) A usage-based approach to borrowability. 19-39 In: Zenner, E. Kristiansen, G. (Eds.) *New Perspectives on Lexical Borrowing: Onomasiological, Methodological and Phraseological Innovations*. Boston: De Gruyter.
- Backus, A., Dogruöz, A.S., & Heine, R.J. (2011). Salient stages in contact-induced grammatical change: Evidence from synchronic vs. diachronic contact situations. *Language Sciences*, 33, pp. 738-752.
- Besters-Dilger, J. en Braunmüller, K. (2014) Sociolinguistic and areal factors promoting or inhibiting convergence within language families. In: Besters-Dilger, J. Dermarkar, C. Pfänder, S. Rabus, A. *Congruence in Contact-Induced Language Change : Language Families, Typological Resemblance, and Perceived Similarity*. pp. 390-410
- Chamoreau, C., Léglise, I. (2012) A multi-model approach to contact-induced language change. *Dynamics of Contact-Induced Language Change*. Berlijn: De Gruyter Mouton
- Corpus Hedendaags Nederlands, Instituut van de Nederlandse Lexicologie: <http://chn.inl.nl/>
- Corver, N. (1997) The internal syntax of the Dutch extended adjectival projection. *Natural Language and Linguistic Theory*. Vol. 15. pp. 289-368.
- Corver, N. (2005) Double comparatives and the comparative criterion. *Recherches linguistiques de Vincennes*. Vol 34. P. 165-190
- Croft, W. (2000) *Explaining Language change*. Pearson Education-Essex
- Farrar, K., Jones, M. C. (2002) Introduction. M.C. Jones en E. Esch (eds) *Language change. The interplay of internal, external and extra-linguistic factors*. pp. 1-18 New York: Mouton de Gruyter
- Heine, B. en Kuteva, T. (2008) Constraints on contact-induced language change. *Journal of language contact*. Thema 2. pp. 75-90 www.jcl-journal.org
- Heine, B., Kuteva, T. (2007). Identifying instances of contact-induced grammatical replication. In *Symposium on Language Contact and the Dynamics of Language: Theory and Implications, Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology, Leipzig*. Via link: http://scholar.google.com/scholar_url?hl=nl&q=http://www.ciesas.edu.mx/encuentro/archivos/HeineFertig_Contact_diagnostics_Newman.pdf&sa=X&scisig=AAGBfm1VgL7m4HbMaCkHo2HGnURgxxiilw&oi=scholar
- Hilpert, M. (2008) The English comparative, language structure and language use. In: *English language and linguistics*. 12-3. pp. 395-417. Doi:10.1017/S1360674308002694
- Jones, M.C. (2002) Mette a haout dauve la grippe des Angllais: convergence on the island of Guernsey. M.C. Jones en E. Esch (eds.) *Language change. The interplay of internal, external and extra-linguistic factors*. pp. 143-168 New York: Mouton de Gruyter

- Kroch, A.S. (2001) Syntactic change. M. Baltin en C. Collins (eds.) *The handbook of contemporary syntactic theory*. pp. 699-729 Oxford: Blackwell
- Lass, R. (1997) *Historical linguistics and language change*. Cambridge: Cambridge University Press
- Lieberman, E., Michel, J., Jackson, J., Tang, T. en Nowak, M.A. (2007) Quantifying the evolutionary dynamics of language. *Nature*. 449. pp. 713-716. doi:10.1038/nature06137
- Mondorf, B. (2009) *More Support for More-support. The role of processing constraints on the choice between synthetic and analytic comparative forms*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company
- Moore, D.S., McCabe, G.P., Craig, B. (1989) *Introduction to the practice of statistics*. New York: WH Freeman
- Overdiep, G.S. (1937) *Stilistische grammatica*. Zwolle: Uitgevers-maatschappij W.E.J Tjeenk Willink
- Pinker, S. (1999) *Words and Rules*. New York: Harper Perennial
- Postma, G. (2006) Van groter dan naar groter als - structurele oorzaken voor het verval van het comparatieve voegwoord dan. *Nederlandse Taalkunde*. 11-1. pp. 2-22
- Sassen, A. (1963) Endogeen en exogeen taalgebruik. *De Nieuwe Taalgids*. 56. pp. 10-21
- Sijs, N. van der (1996) *Leenwoordenboek. De invloed van andere talen op het Nederlands*. Den Haag: Sdu Uitgevers
- Silva-Corvelan, C. (1986) Biligualism and language change: The extension of Estar in Los Angeles Spanish. *Language*. 26-3. pp. 587-608.
- Toribio, A.J. (2004) Convergence as an optimalization strategy in bilingual speech: Evidence from code-switching. *Bilingualism: Language and Cognition*. Vol. 7. pp. 165-173
- Wal, M. van der, Bree, C. van (2008) *Geschiedenis van het Nederlands*. Houten: Spectrum

Appendix 1: Resultaten corpusonderzoek naar toename perifrastische vorm bij de comparatief en de superlatief

De comparatief

Jaar	N=Morfologisch	N=Perifrastisch	Totaal	% Morfologisch	% Perifrastisch
1970	188	12	200	94,0	6,0
1971	113	3	116	97,4	2,6
1972	189	11	200	94,5	5,5
1973	176	10	186	94,6	5,4
1974	327	15	342	95,6	4,4
1975	382	14	396	96,5	3,5
1976	598	41	639	93,6	6,4
1977	355	25	380	93,4	6,6
1978	533	26	559	95,3	4,7
1979	691	58	749	92,3	7,7
1980	711	52	763	93,2	6,8
1981	817	48	865	94,5	5,5
1982	1168	63	1231	94,9	5,1
1983	989	57	1046	94,6	5,4
1984	724	37	761	95,1	4,9
1985	915	40	955	95,	4,2
1986	569	33	602	94,5	5,5
1987	242	13	255	94,9	5,1
1988	136	8	144	94,4	5,6
1989	147	11	158	93,0	7,0
1990	123	3	126	97,6	2,4
1991	288	13	301	95,7	4,3
1992	627	48	675	92,9	7,1
1993	1891	104	1995	94,8	5,2
1994	14161	616	14777	95,8	4,2
1995	8972	520	9492	94,5	5,5
1996	647	46	693	93,4	6,6
1997	2258	98	2356	95,8	4,2
1998	349	34	383	91,1	8,9
1999	540	38	578	93,4	6,6
2000	1230	54	1284	95,8	4,2
2001	1757	90	1847	95,1	4,9
2002	1340	59	1399	95,8	4,2
2003	18195	780	18975	95,9	4,1
2004	16069	712	16781	95,8	4,2
2005	16789	761	17550	95,7	4,3
2006	18932	867	19799	95,6	4,4
2007	20405	844	21249	96,0	4,0

2008	17883	686	18569	96,3	3,7
2009	15130	689	15819	95,6	4,4
2010	7757	427	8184	94,8	5,2
2011	4563	192	4755	96,0	4,0
2012	8481	361	8842	95,9	4,1
2013	7983	328	8311	96,1	3,9

De superlatief

Jaar	N=Morfologisch	N=Perifrastisch	Totaal	% Morfologisch	% Perifrastisch
1970	77	6	83	92,8	7,2
1971	69	38	107	64,5	35,5
1972	34	9	43	79,1	20,9
1973	71	8	79	89,9	10,1
1974	110	16	126	87,3	12,7
1975	-	-	0	-	-
1976	191	8	199	96,0	4,0
1977	127	11	138	92,0	8,0
1978	243	27	270	90,0	10,0
1979	137	7	144	95,1	4,9
1980	90	15	105	85,7	14,3
1981	261	67	328	79,6	20,4
1982	447	43	490	91,2	8,8
1983	303	57	360	84,2	15,8
1984	248	25	273	90,8	9,2
1985	372	51	423	87,9	12,1
1986	514	58	572	89,9	10,1
1987	309	31	340	90,9	9,1
1988	90	6	96	93,8	6,3
1989	235	18	253	92,9	7,1
1990	257	22	279	92,1	7,9
1991	1.120	64	1.184	94,6	5,4
1992	2.163	165	2.328	92,9	7,1
1993	4.855	461	5.316	91,3	8,7
1994	4.1905	3.472	45.377	92,3	7,7
1995	2.4217	1.979	26.196	92,4	7,6
1996	1.703	157	1.860	91,6	8,4
1997	7.084	593	7.677	92,3	7,7
1998	552	43	595	92,8	7,2
1999	217	10	227	95,6	4,4
2000	496	64	560	88,6	11,4
2001	608	59	667	91,2	8,8
2002	538	52	590	91,2	8,8
2003	60.105	4.633	64.738	92,8	7,2
2004	51.414	4.194	55.608	92,5	7,5

2005	54.627	4.287	58.914	92,7	7,3
2006	63.122	5.054	68.176	92,6	7,4
2007	68.807	5.413	74.220	92,7	7,3
2008	60.289	4.851	65.140	92,6	7,4
2009	54.665	4.330	58.995	92,7	7,3
2010	27.319	2.206	29.525	92,5	7,5
2011	16.611	1.329	17.940	92,6	7,4
2012	31.533	2.713	34.246	92,1	7,9
2013	27.269	2.406	29.675	91,9	8,1

Appendix 2: Het gebruik van de perifrastische vorm

Jaar	Onwelluidend	Deelwoord	Afwijkend	Steekproef	Totaal
1994	39	101	246	386	616
1995	44	69	245	358	590
2003	36	58	379	473	780
2006	34	75	372	481	867
2010	12	53	239	304	427
2012	26	55	194	297	297

Jaar	Onwelluidend	Deelwoord	Afwijkend	Steekproef	Totaal
1994	143	624	1.199	1.966	3.472
1995	122	299	713	1.134	1.979
2003	392	741	1.365	2.498	4.633
2006	417	768	1.504	2.689	5.045
2010	213	359	715	1.287	2.206
2012	243	438	891	1.572	2.713

Totaal van alle tokens uit de steekproef: 13.445

Totaal van alle afwijkende perifrastische vormen: 8.062

Percentage van alle afwijkende perifrastische vormen: 60%

1994	N	1995	N	2003	N
de meer recent	9	een meer algemeen	15	een meer algemeen	12
de meer ontwikkeld	9	een meer structureel	9	de meer gematigd	10
een meer algemeen	9	een meer evenwichtig	8	een meer actief	10
een meer evenwichtig	8	de meer traditioneel	7	de meer recent	9
een meer actief	8	een meer fundamenteel	7	de meer traditioneel	9
een meer traditioneel	8	een meer realistisch	7	een meer natuurlijk	9
een meer efficiënt	6	een meer specifiek	6	een meer open	7
een meer bescheiden	6	een meer open	5	een meer systematisch	6
een meer natuurlijk	5	de meer conservatief	5	een meer internationaal	6
een meer structureel	5	de meer gespecialiseerd	5	een meer genuanceerd	6
de meer gematigd	5	een meer verantwoord	4	een meer noordelijk	5
een meer permanent	5	een meer flexibel	4	een meer fundamenteel	5
een meer Europees	5	een meer economisch	4	de meer landelijk	5
een meer expansief	5	een meer protectionistisch	4	de meer afgelegen	5
de meer bekend	4	een meer bescheiden	4	een meer pragmatisch	5
de meer fundamenteel	4	een meer actief	3	een meer evenwichtig	5
de meer traditioneel	4	een meer gericht	3	een meer democratisch	5
een meer individueel	4	een meer adequaat	3	een meer Europees	4
een meer internationaal	4	een meer doordacht	3	een meer inhoudelijk	4
een meer uniform	3	een meer pragmatisch	3	een meer rechtvaardig	4
een meer stabiel	3	de meer lyrisch	3	een meer gespecialiseerd	4
een meer aanvallend	3	een meer integraal	3	een meer realistisch	4

de meer algemeen	3	een meer wetenschappelijk	3	de meer conservatief	4
een meer democratisch	3	de meer radicaal	3	een meer direct	4
een meer offensief	3	een meer efficiënt	3	een meer flexibel	4
een meer flexibel	3	een meer sociaal	3	een meer conservatief	4
een meer realistisch	3	een meer modern	3	een meer evenredig	4
een meer sociaal	3	een meer eigen	2	een meer integraal	4
een meer duurzaam	3	een meer ingetogen	2	de meer liberaal	4
een meer gestructureerd	3	een meer spannend	2	een meer centraal	4
een meer ontspannen	3	een meer behoudend	2	een meer activistisch	4
een meer dualistisch	3	een meer definitief	2	de meer gevestigd	3
een meer verantwoord	3	de meer praktisch	2	een meer structureel	3
een meer bedrijfsmatig	3	een meer geprononceerd	2	een meer recent	3
de meer romantisch	3	een meer preventief	2	een meer zelfstandig	3
de meer conservatief	3	de meer avontuurlijk	2	de meer bescheiden	3
het meer ingetogen	2	een meer intergouvernementeel	2	een meer divers	3
de meer geroutineerd	2	een meer inhoudelijk	2	de meer fundamenteel	3
een meer educatief	2	het meer traditioneel	2	een meer uitgebreid	3
een meer gelijkopgaand	2	een meer gefaseerd	2	de meer populair	3
een meer ingetogen	2	een meer radicaal	2	een meer onafhankelijk	3
een meer centraal	2	een meer direct	2	een meer gestructureerd	3
een meer theatraal	2	de meer ontwikkeld	2	een meer sociaal	3
de meer elitair	2	een meer sturend	2	de meer ontspannen	3
de meer serieus	2	de meer economisch	2	de meer ontwikkeld	3
de meer progressief	2	een meer compleet	2	een meer continu	3
een meer creatief	2	een meer genuanceerd	2	een meer strategisch	3
een meer commercieel	2	een meer politiek	2	een meer civiel	3
een meer geïntegreerd	2	een meer federaal	2	een meer rationeel	3
een meer complex	2	een meer eigentijds	2	een meer gematigd	3
een meer verrijnd	2	een meer prozaïsch	2	een meer omvattend	3
de meer welgesteld	2	de meer orthodox	2	een meer principieel	3
een meer gezichtbepalend	2	de meer gebruikelijk	2	een meer technisch	3
de meer riskant	2	een meer Europees	2	een meer bedrijfsmatig	3
een meer gematigd	2	een meer marktgericht	2	een meer solide	3
een meer herkenbaar	2	een meer dynamisch	2	een meer marktgericht	2
een meer open	2	een meer natuurlijk	2	een meer ernstig	2
de meer populair	2	de meer protectionistisch	2	een meer traditioneel	2
de meer gebruikelijk	2	de meer zakelijk	2	een meer lyrisch	2
een meer inhoudelijk	2	een meer droevig-lijdzaam	2	een meer expliciet	2
een meer objectief	2	een meer uitgebreid	2	een meer multilateraal	2
een meer omvattend	2	een meer gelijkwaardig	2	een meer wisselvallig	2
een meer coördinerend	2	de meer beperkt	2	een meer optimistisch	2
een meer onafhankelijk	2	een meer politiek- ideologisch	2	de meer technisch	2
een meer radicaal	2	de meer frequent	2	een meer zuidoostelijk	2
een meer spectaculair	2	een meer abstract	2	een meer beperkt	2
een meer dwingend	2	de meer inhoudelijk	2	een meer ingetogen	2

een meer gelijkwaardig	2	de meer formeel	2	een meer geloofwaardig	2
de meer welvarend	2	de meer hedendaags	2	de meer excentriek	2
de meer democratisch	2	het meer gespecialiseerd	2	een meer transparant	2
de meer etherisch	2	de meer riskant	2	een meer sexy	2
de meer geavanceerd	2	een meer liberaal	2	een meer solied	2
de meer radicaal	2	een meer geïntegreerd	2	een meer neutraal	2
een meer eigentijds	2	een meer westelijk	2	de meer extreem	2
een meer symbolisch	2	de meer romantisch	2	een meer verregaand	2
een meer afstandelijk	2	het meer objectief	2	een meer stedelijk	2
een meer geselecteerd	2	de meer landelijk	2	de meer stabiel	2
het meer noordelijk	2	een meer provinciaal	2	de meer ingetogen	2
een meer ecologisch	2	een meer volwassen	2	een meer preventief	2
de meer inhoudelijk	2	een meer selectief	2	een meer verdraagzaam	2
de meer bijzonder	2	een meer systematisch	2	de meer lyrisch	2
de meer gespecialiseerd	2	een meer geleidelijk	2	de meer pragmatisch	2
een meer liberaal	2	een meer ideëel	1	de meer algemeen	2
een meer zelfstandig	2	de meer industriegericht	1	een meer puur	2
de meer internationaal	2	een meer sportief	1	een meer gedetailleerd	2
het meer gelegen	2	een meer terecht	1	de meer courant	2
een meer genuanceerd	2	de meer agressief	1	een meer menselijk	2
een meer bevredigend	2	de meer uitvoerig	1	een meer doelgericht	2
een meer adequaat	2	een meer doorgaand	1	de meer artistiek	2
een meer strategisch	2	een meer stedelijk	1	een meer efficiënt	2
een meer prominent	2	een meer kunstzinnig	1	een meer rechts	2
een meer publiek	2	een meer `natuurlijk	1	het meer klassiek	2
de meer politiek	2	een meer vooraanstaand	1	een meer plausibel	2
een meer belegen	2	een meer duurzaam	1	een meer verantwoordelijk	2
de meer wereldlijk	1	een meer menswaardig	1	een meer eigentijds	2
de meer aanvallend	1	een meer signaleren	1	een meer buig	2
het meer verzorgd	1	de meer akrobatisch	1	een meer diffuus	2
de meer luidruchtig	1	een meer bemiddelend	1	een meer westers	2
een meer marktgericht	1	een meer levend	1	de meer consistent	2
de meer waardevol	1	de meer doorgewinterd	1	de meer commercieel	2
de meer alternatief	1	een meer permanent	1	een meer exclusief	2
een meer redelijk	1	een meer indringend	1	een meer sinister	2
de meer specialistisch	1	een meer educatief	1	een meer tribaal	2
een meer gezamenlijk	1	het meer populair	1	het meer liberaal	2
een meer positief	1	een meer plausibel	1	de meer kritisch	2
een meer efficiënt	1	de meer negatief	1	een meer professioneel	2
een meer relativerend	1	een meer positief	1	een meer humaan	2
een meer romantisch	1	de meer cynisch	1	een meer toegankelijk	2
een meer progressief	1	een meer Vlaams	1	een meer ervaren	2
een meer spontaan	1	de meer coulant	1	de meer concreet	2
een meer behoudend	1	het meer Angelsaksisch	1	een meer klassiek	2
een meer architectonisch	1	een meer mediterraan	1	de meer wetenschappelijk	2

een meer dichtbij	1	een meer pluriform	1	een meer geïntegreerd	2
een meer visueel	1	de meer spraakmakend	1	de meer liquid	2
de meer begaafd	1	de meer belangrijk	1	de meer gangbaar	2
een meer verdedigend	1	een meer conservatief	1	de meer academisch	2
een meer begripvol	1	een meer eenduidig	1	een meer leerlinggericht	2
de meer vloeiend	1	een meer virtueel	1	een meer bevredigend	2
het meer repressief	1	een meer klantgericht	1	een meer federaal	2
de meer aards	1	het meer empirisch	1	een meer doeltreffend	2
een meer gespreid	1	een meer nabij	1	de meer anarchistisch	2
een meer republikeins	1	de meer platvloers	1	een meer economisch	2
een meer wetenschappelijk	1	een meer gelijkmatig	1	een meer seculier	2
een meer poëtisch	1	een meer geoefend	1	de meer fundamentalistisch	2
een meer polemisch	1	een meer kloek	1	een meer organisch	2
het meer dwars	1	een meer psychologisch	1	het meer wit	2
een meer gevarieerd	1	de meer theoretisch	1	het meer alternatief	2
de meer buitengelegen	1	de meer liederlijk	1	de meer welgesteld	2
de meer confronteren	1	een meer prestatiegericht	1	een meer ontspannen	2
de meer landinwaarts	1	een meer gespreid	1	de meer introvert	2
een meer aggressief	1	een meer academisch	1	een meer geprononceerd	2
de meer open	1	een meer substantieel	1	de meer vermogend	2
een meer sinister	1	de meer pro-Europees	1	een meer gelijkmatig	2
de meer republikeins	1	een meer constructief	1	een meer samenhangend	2
de meer succesvol	1	een meer getemperd	1	een meer geleidelijk	2
een meer continu	1	het meer exclusief	1	een meer hysterisch	2
een meer bloedig	1	de meer gevarieerd	1	de meer onafhankelijk	1
een meer actueel	1	de meer speculatief	1	de meer agressief	1
de meer gemakkelijk	1	een meer typisch	1	de meer gesofisticeerd	1
een meer kapitalistisch	1	een meer resonansrijk	1	de meer sportief	1
een meer iteratief	1	het meer eenvoudig	1	het meer spectaculair	1
een meer toekomstgericht	1	een meer bewonderend	1	een meer normaal	1
de meer economisch	1	de meer instinctmatig	1	een meer matig	1
de meer educatief	1	de meer sensationeel	1	de meer betrouwbaar	1
een meer burlesk	1	een meer verzoenend	1	een meer focussen	1
een meer verantwoordelijk	1	een meer collectief	1	het meer cyclisch	1
een meer extrovert	1	een meer aantrekkelijk	1	een meer pasklaar	1
een meer mediterraan	1	de meer omvangrijk	1	de meer burgerlijk	1
de meer individueel	1	de meer pragmatisch	1	een meer defensief	1
een meer ontluiken	1	de meer gekleed	1	een meer behoudend	1
een meer representatief	1	de meer toepassingsgericht	1	de meer verfijnd	1
een meer alledaags	1	de meer strategisch	1	een meer persoonlijk	1
de meer antiek	1	een meer persoonlijk	1	de meer ingenieus	1
een meer plezierig	1	de meer talrijk	1	een meer sensibel	1
een meer impressionistisch	1	de meer filosofisch-cultureel	1	een meer agressief	1
de meer alledaags	1	een meer vrijblijvend	1	een meer grootschalig	1

een meer rechtvaardig	1	een meer menselijk	1	een meer omzichtig	1
een meer leefbaar	1	een meer komeet-achtig	1	een meer concreet	1
een meer professioneel	1	een meer ziekmakend	1	een meer branieachtig	1
de meer anoniem	1	een meer bizar	1	een meer sportief	1
het meer aanspreken	1	de meer eenvoudig	1	een meer appetijtelijk	1
het meer risicovol	1	een meer gestructureerd	1	een meer controlerend	1
een meer geschikt	1	een meer representatief	1	de meer klassiek	1
een meer parlementair	1	de meer esotherisch	1	een meer liquid	1
een meer specifiek	1	de meer afgelegen	1	een meer urbaan	1
het meer droog	1	een meer nuchter	1	een meer modernistisch	1
een meer krijgshaftig	1	de meer gemakkelijk	1	een meer beheersbaar	1
de meer academisch	1	een meer kapitalistisch	1	een meer homogeen	1
een meer direct	1	een meer iteratief	1	de meer actief	1
een meer principieel	1	een meer geloofsgericht	1	een meer creatief	1
een meer geconcentreerd	1	een meer sociaal-politiek	1	een meer kunstzinnig	1
een meer project-gericht	1	een meer technologisch	1	een meer duidelijk	1
het meer aards	1	een meer gastvrij	1	een meer schools	1
een meer lucratief	1	een meer gemêleerd	1	een meer gezwollen	1
een meer stimulerend	1	het meer optimistisch	1	een meer forfaitair	1
een meer pragmatisch	1	de meer ingewikkeld	1	een meer proportioneel	1
de meer uitgebreid	1	een meer gefiguurzaagd	1	de meer rendabel	1
een meer uitgebreid	1	de meer alledaags	1	de meer verborgen	1
het meer zodanig	1	een meer solide	1	een meer drastisch	1
een meer populistisch	1	de meer populistisch	1	het meer beroepsgericht	1
een meer anoniem	1	de meer mentaal	1	een meer hoogwaardig	1
een meer gouvernementeel	1	de meer plezierig	1	een meer levendig	1
het meer verwend	1	een meer juridisch	1	een meer conventioneel	1
een meer ervaren	1	een meer utilitair	1	een meer officieel	1
de meer toegankelijk	1	een meer gedegen	1	een meer zuiders	1
een meer geforceerd	1	een meer actueel	1	de meer behoudend	1
het meer eigentijds	1	een meer continu	1	een meer overtuigend	1
het meer getolereerd	1	een meer bitter	1	een meer sereen	1
de meer zelfbewust	1	een meer productief	1	een meer gestroomlijnd	1
de meer gangbaar	1	een meer omslachtig	1	een meer multinationaal	1
een meer Duits	1	een meer discreet	1	een meer veralgemenen	1
de meer beperkt	1	het meer toeschietelijk	1	een meer wederkerig	1
een meer welgevallig	1	de meer Eurosceptisch	1	een meer gedifferentieerd	1
de meer onbevangen	1	een meer intensief	1	een meer ludiek	1
de meer federaal	1	de meer verstild	1	een meer afgeschermd	1
een meer geëigend	1	een meer eeuwig	1	de meer muzikaal	1
een meer integraal	1	de meer mondig	1	de meer hip	1
een meer menselijk	1	het meer impressionistisch	1	een meer subtiel	1
het meer zuidelijk	1	de meer sober	1	een meer tijdloos	1
de meer uitgewerkt	1	het meer rustig	1	een meer opvallend	1

2006	N	2010	N	2012	N
een meer gematigd	12	een meer structureel	6	een meer open	9
een meer realistisch	9	een meer efficiënt	5	een meer realistisch	6
de meer gematigd	8	een meer open	5	een meer duurzaam	5
een meer genuanceerd	7	een meer geïntegreerd	4	de meer gematigd	4
de meer traditioneel	7	een meer realistisch	4	een meer structureel	4
een meer sociaal	7	een meer verfijnd	4	een meer politiek	4
een meer open	7	een meer evenredig	3	een meer gebalanceerd	3
een meer algemeen	6	een meer uitgebreid	3	een meer direct	3
een meer gestructureerd	6	een meer rechtvaardig	3	de meer algemeen	3
een meer dynamisch	5	een meer systematisch	3	de meer bekend	3
een meer centraal	5	een meer beschaafd	3	een meer prominent	3
een meer fundamenteel	5	de meer gekleed	3	de meer radicaal	3
een meer geleidelijk	5	de meer emotioneel	3	een meer bescheiden	3
een meer democratisch	5	de meer defensief	3	een meer geïntegreerd	3
de meer recent	5	een meer liberaal	3	een meer algemeen	2
een meer globaal	4	een meer agressief	3	een meer expansief	2
een meer commercieel	4	een meer gematigd	3	een meer fundamenteel	2
een meer filosofisch	4	een meer noordelijk	3	een meer geleidelijk	2
een meer rechtvaardig	4	een meer hedendaags	3	een meer praktisch	2
een meer duurzaam	4	een meer transparant	3	een meer flexibel	2
een meer politiek	4	een meer traditioneel	3	een meer ambitieus	2
de meer technisch	4	een meer dienend	2	een meer solide	2
een meer gedetailleerd	4	een meer assertief	2	een meer normaal	2
een meer rechts	4	een meer comfortabel	2	een meer aanvallend	2
een meer wetenschappelijk	4	de meer eigentijds	2	een meer protocollair	2
een meer internationaal	4	de meer recent	2	een meer aangepast	2
de meer basaal	4	een meer humaan	2	de meer ervaren	2
een meer serieus	4	een meer solidair	2	een meer verantwoord	2
de meer pragmatisch	4	de meer bescheiden	2	een meer robuust	2
de meer afgelegen	3	een meer algemeen	2	een meer vol	2
een meer ervaren	3	een meer prominent	2	een meer theoretisch	2
de meer avontuurlijk	3	het meer algemeen	2	een meer keynesiaans	2
de meer landelijk	3	een meer homogeen	2	een meer positief	2
de meer bescheiden	3	een meer aanvallend	2	een meer verantwoordelijk	2
een meer georganiseerd	3	een meer gesofisticeerd	2	een meer uitgebreid	2
een meer haalbaar	3	een meer emotioneel	2	een meer gelijk	2
een meer onafhankelijk	3	het meer conservatief	2	een meer evenwichtig	2
de meer pro-Russisch	3	een meer sociaal	2	een meer uitdagend	2
de meer internationaal	3	een meer duurzaam	2	de meer succesvol	2
een meer structureel	3	een meer fundamenteel	2	een meer volwassen	2
een meer concurrentieel	3	een meer klassiek	2	een meer kindgericht	2
een meer actief	3	de meer praktisch	2	de meer woest	2
de meer risicovol	3	een meer expliciet	2	een meer ontspannen	2
een meer neutraal	3	een meer waardig	2	de meer politiek	2
een meer collectief	3	de meer commercieel	2	de meer activistisch	2

een meer professioneel	3	een meer gedetailleerd	2	een meer klassiek	2
een meer leefbaar	3	een meer verdedigend	2	een meer formeel	2
een meer gevarieerd	3	een meer westelijk	2	de meer bescheiden	2
de meer persoonlijk	3	een meer flexibel	2	de meer nationalistisch	2
een meer geïntegreerd	3	de meer modieus	2	het meer experimenteel	2
een meer autonoom	3	een meer sober	2	de meer subtiel	2
een meer cultureel	3	een meer centraal	2	een meer principieel	2
een meer Europees	3	het meer technisch	2	de meer verlicht	2
de meer gangbaar	3	een meer romantisch	2	een meer wetenschappelijk	2
een meer geschikt	3	de meer conservatief	2	een meer onzichtbaar	2
een meer prominent	3	een meer permanent	2	een meer dualistisch	2
de meer commercieel	3	een meer menselijk	2	de meer conservatief	2
de meer ideologisch	3	de meer complex	2	de meer technisch	1
een meer sportief	3	de meer exotisch	2	een meer accuraat	1
een meer ethisch	3	een meer beperkt	2	de meer progressief	1
een meer ideologisch	3	een meer gestroomlijnd	2	een meer permanent	1
een meer bescheiden	3	een meer haalbaar	2	een meer grondig	1
een meer individueel	3	een meer neutraal	2	een meer eerlijk	1
een meer reëel	3	de meer gematigd	2	een meer gegoed	1
een meer divers	3	een meer intuïtief	2	een meer eenvoudig	1
een meer positief	3	een meer getrouw	2	een meer administratief	1
een meer behoudend	3	de meer winstgevend	2	een meer professioneel	1
een meer geavanceerd	3	een meer westers	2	het meer seculier	1
een meer formeel	3	een meer klantvriendelijk	2	een meer uitgebalanceerd	1
de meer sociaal	2	een meer persoonlijk	2	het meer liberaal	1
een meer technisch	2	een meer objectief	2	een meer concreet	1
een meer klassiek	2	een meer politiek	2	een meer actief	1
een meer waarschijnlijk	2	de meer gegoed	2	de meer gestreng	1
een meer spiritueel	2	de meer studentvriendelijk	1	de meer vertrouwd	1
een meer uitgewerkt	2	een meer dichtbebouwd	1	een meer kritisch	1
de meer alternatief	2	de meer rigide	1	een meer transparant	1
een meer complex	2	een meer kwalitatief	1	de meer cynisch	1
de meer betaalbaar	2	een meer ondersteunend	1	een meer coherent	1
de meer liquid	2	een meer leeftijdsgericht	1	de meer memorabel	1
een meer gelijkmatig	2	de meer mysterieus	1	een meer gevarieerd	1
een meer harmonieus	2	een meer doortimmerde	1	een meer teruggetrokken	1
een meer burgerlijk	2	een meer acceptabel	1	de meer huiselijk	1
de meer kansrijk	2	een meer vermakelijk	1	het meer populair	1
een meer efficiënt	2	een meer vilein	1	een meer ingetogen	1
een meer noordwestelijk	2	een meer pragmatisch	1	een meer hoogtechnologisch	1
een meer gecentraliseerd	2	een meer waarschijnlijk	1	de meer excentriek	1
de meer algemeen	2	de meer kritisch	1	een meer flamboyant	1
de meer cyclisch	2	een meer grootschalig	1	een meer aarde-achtig	1
een meer persoonlijk	2	een meer ondernemersvriendelijk	1	een meer intimistisch	1
de meer praktisch	2	een meer nationaal	1	een meer intuïtief	1

een meer menswaardig	2	de meer direct	1	de meer structureel	1
een meer uniform	2	een meer Europees	1	de meer afstandelijk	1
de meer radicaal	2	een meer lawaaierig	1	een meer rechts	1
de meer charismatisch	2	de meer afgelegen	1	de meer technocratisch	1
een meer gespecialiseerd	2	een meer gelukkig	1	een meer ondernemingsvriendelijk	1
een meer gericht	2	een meer optimistisch	1	het meer terecht	1
de meer fundamenteel	2	een meer gelijkwaardig	1	de meer meditatief	1
een meer ontspannen	2	een meer definitief	1	een meer gesloten	1
een meer flexibel	2	de meer heikel	1	een meer groen	1
de meer flexibel	2	de meer rustig	1	een meer auditief	1
een meer nabij	2	het meer traditioneel	1	een meer beweeglijk	1
een meer objectief	2	een meer stresserend	1	een meer gesofisticeerd	1
de meer ontwikkeld	2	een meer Latijns	1	een meer klantvriendelijk	1
de meer extremistisch	2	een meer retorisch	1	het meer opwaarts	1
de meer verfijnd	2	een meer groeigericht	1	een meer verkeersvrij	1
een meer succesvol	2	het meer aantrekkelijk	1	een meer alledaags	1
de meer populair	2	een meer gevarieerd	1	een meer ernstig	1
een meer exotisch	2	een meer geïndividualiseerd	1	een meer betrokken	1
een meer innovatief	2	een meer evenwichtig	1	een meer waarschuwend	1
een meer optimaal	2	het meer vol	1	een meer eigentijds	1
de meer rechts	2	een meer effectief	1	een meer pragmatisch	1
een meer rationeel	2	het meer milieubewust	1	de meer kapitaalcrachtig	1
de meer extreem	2	een meer volwassen	1	een meer gedurfd	1
een meer traditioneel	2	de meer gespecialiseerd	1	een meer openbaar	1
de meer eigenzinnig	2	een meer competitief	1	de meer risicovol	1
een meer volwassen	2	een meer paternalistisch	1	de meer landelijk	1
een meer gegoed	2	een meer ondergeschikt	1	een meer dogmatisch	1
een meer zeker	2	een meer voorzichtig	1	de meer voorzichtig	1
een meer menselijk	2	de meer residentieel	1	de meer democratisch	1
een meer expliciet	2	de meer toegepast	1	de meer lokaal	1
een meer direct	2	de meer ongedwongen	1	een meer charismatisch	1
het meer protectionistisch	2	een meer mensgericht	1	de meer gebruikelijk	1
een meer experimenteel	2	de meer bekend	1	de meer exclusief	1
een meer permanent	2	een meer grijpbaar	1	een meer lichtdoorlatend	1
een meer juridisch	2	de meer riskant	1	de meer theoretisch	1
een meer conventioneel	2	de meer concreet	1	de meer mensgericht	1
een meer biologisch	2	een meer feestelijk	1	een meer pedagogisch	1
de meer structureel	2	een meer geleidelijk	1	de meer ondernemend	1
een meer geloofwaardig	2	een meer naturalistisch	1	een meer verzoenend	1
het meer verfijnd	2	de meer opvallend	1	een meer ingrijpend	1
een meer liberaal	2	de meer poëtisch	1	een meer elegant	1
de meer conservatief	2	de meer beeldend	1	de meer populair	1
een meer risicoloos	2	de meer theoretisch	1	een meer genuanceerd	1
een meer indirect	2	de meer ondernemingsgericht	1	een meer directief	1
een meer offensief	2	de meer progressief	1	een meer geloofwaardig	1

de meer behoudend	2	een meer zelfstandig	1	een meer wantrouwig	1
een meer journalistiek	2	het meer zichtbaar	1	een meer participatief	1
een meer constructief	2	een meer grotesk	1	een meer prangend	1
een meer pragmatisch	2	een meer defensief	1	een meer gemengd	1
het meer open	2	de meer serieus	1	de meer fraudegevoelig	1
de meer centraal	2	een meer magisch	1	de meer geslaagd	1
het meer serieus	2	de meer populair	1	een meer verdedigend	1
een meer psychologisch	2	een meer communautair	1	een meer rechtvaardig	1
de meer exclusief	2	de meer risicovol	1	een meer symmetrisch	1
een meer gesofisticeerd	1	de meer welgesteld	1	een meer selectief	1
een meer afstandelijk	1	de meer nabij	1	de meer cyclisch	1
de meer zeldzaam	1	een meer tactisch	1	een meer emotioneel	1
een meer broos	1	een meer verstandig	1	de meer opmerkelijk	1
een meer regionaal	1	de meer gevoelig	1	de meer geavanceerd	1
een meer polariseren	1	een meer opgewekt	1	een meer haalbaar	1
een meer concreet	1	het meer uitdagend	1	een meer organisch	1
een meer sedentair	1	een meer robuust	1	een meer verfrissend	1
het meer pragmatisch	1	een meer pro-Russisch	1	de meer welgesteld	1
een meer proportioneel	1	de meer liberaal	1	een meer impressionistisch	1
een meer gemeenzaam	1	de meer ondergeschikt	1	de meer recreatief	1
de meer correct	1	de meer luxueus	1	een meer marktconform	1
een meer kleinschalig	1	een meer ambitieus	1	de meer kwetsbaar	1
een meer industrieel	1	het meer gevorderd	1	een meer chronologisch	1
de meer eigentijds	1	een meer zichtbaar	1	een meer pervers	1
de meer substantieel	1	een meer representatief	1	een meer marktgericht	1
een meer zintuiglijk	1	de meer solide	1	een meer leidend	1
een meer melancholisch	1	de meer opportunistisch	1	een meer internationaal	1
de meer links	1	de meer haalbaar	1	een meer florissant	1
de meer milieuvriendelijk	1	de meer moutig	1	een meer regionaal	1
een meer aanvaardbaar	1	een meer wisselvallig	1	de meer voorkomend	1
een meer kordaat	1	een meer ceremonieel	1	de meer schandalig	1
een meer gelijkwaardig	1	een meer technisch	1	een meer intiem	1
de meer centristisch	1	de meer trendy	1	een meer gelijkwaardig	1
het meer gedetailleerd	1	een meer meeleven	1	de meer voorspelbaar	1
een meer beperkt	1	de meer dynamisch	1	de meer seculier	1
een meer werkbaar	1	de meer onthullend	1	het meer welgesteld	1
de meer onnozel	1	een meer kindvriendelijk	1	een meer weloverwogen	1
een meer gespierd	1	een meer integ	1	een meer journalistiek	1
een meer onschuldig	1	de meer rendabel	1	een meer aërodynamisch	1
de meer meditatief	1	een meer monumentaal	1	een meer sinister	1
de meer ontraden	1	een meer drastisch	1	een meer bedrijfsmatig	1
de meer kleurrijk	1	de meer specifiek	1	een meer liberaal	1
de meer amusant	1	een meer productief	1	de meer basaal	1
de meer artistiek	1	een meer biddend	1	een meer memorabel	1
de meer bedaard	1	een meer doordacht	1	het meer pragmatisch	1
de meer obscuur	1	een meer lucid	1	een meer gematigd	1

de meer telecomgericht	1	een meer overtuigd	1	de meer geschikt	1
de meer introvert	1	een meer gezins)vriendelijk	1	de meer liberaal	1
een meer lucratief	1	een meer intensief	1	een meer ceremonieel	1
een meer welven	1	een meer mijmerend	1	een meer divers	1
een meer vol	1	een meer actiegericht	1	een meer mystiek	1
de meer professioneel	1	een meer opvallend	1	de meer geschoold	1
de meer groeigericht	1	de meer Oekraïens-nationalistisch	1	de meer geprofileerd	1
een meer geformaliseerd	1	een meer nabij	1	een meer boeddhistisch	1
een meer multilateraal	1	een meer alledaags	1	een meer militair	1
een meer teruggetrokken	1	een meer offensief	1	een meer sociaal	1
de meer gefortuneerd	1	de meer getalenteerd	1	een meer westers	1
een meer noordelijk	1	een meer industrieel	1	de meer rustiek	1
de meer verborgen	1	een meer aantrekkelijk	1	een meer Chinees-nationalistisch	1
de meer Vlaamsgezind	1	een meer modern	1	een meer federaal	1
een meer gewiekt	1	het meer authentiek	1	de meer bizar	1
de meer economisch	1	een meer nuchter	1	de meer existentieel	1
een meer intercultureel	1	een meer ontspannen	1	een meer controlerend	1
een meer evident	1	een meer autonoom	1	de meer analytisch	<u>1</u>
een meer rudimentair	<u>1</u>	de meer cyclisch	<u>1</u>	een meer smakelijk	<u>1</u>

1994	N	1995	N	2003	N
de meest recent	121	de meest recent	46	de meest recent	118
de meest uiteenlopend	98	de meest uiteenlopend	34	de meest uiteenlopend	99
de meest voorkomend	43	de meest succesvol	28	de meest opvallend	74
de meest geschikt	42	het meest geschikt	23	de meest voorkomend	65
de meest succesvol	39	de meest opvallend	22	de meest succesvol	54
het meest recent	37	de meest voorkomend	19	de meest geschikt	51
de meest opvallend	35	de meest geschikt	15	de meest prestigieus	49
de meest interessant	25	de meest geavanceerd	13	het meest recent	37
de meest waarschijnlijk	24	de meest dramatisch	13	het meest geschikt	37
de meest prestigieus	23	de meest kwetsbaar	13	de meest waarschijnlijk	31
de meest vooraanstaand	23	de meest bekend	12	de meest gezocht	31
het meest geschikt	22	de meest prestigieus	12	de meest gebruikt	30
de meest opmerkelijk	20	de meest vooraanstaand	12	de meest gehoord	28
de meest optimistisch	20	de meest elementair	11	het meest waarschijnlijk	25
de meest gangbaar	19	de meest aangewezen	11	de meest populair	24
de meest fundamenteel	18	de meest betrokken	11	de meest geliefd	23
het meest opvallend	17	de meest gebruikt	10	de meest concurrerend	23
de meest geavanceerd	17	de meest efficiënt	10	de meest dynamisch	22
de meest prominent	17	de meest eenvoudig	10	de meest elementair	22
het meest waarschijnlijk	17	de meest spectaculair	10	de meest radicaal	21
de meest ideaal	17	de meest ideaal	9	de meest extreem	21

de meest elementair	16	het meest recent	9	het meest zichtbaar	21
de meest invloedrijk	16	het meest effectief	9	de meest geavanceerd	21
de meest radicaal	16	het meest waarschijnlijk	9	het meest populair	21
de meest winstgevend	16	de meest gevreesd	9	de meest divers	21
de meest efficiënt	15	de meest effectief	9	de meest invloedrijk	21
de meest geliefd	15	de meest fundamenteel	9	de meest getalenteerd	20
het meest succesvol	15	de meest onverwacht	8	de meest efficiënt	19
de meest onverwacht	15	de meest letterlijk	8	de meest onverwacht	19
de meest populair	15	de meest noodzakelijk	8	de meest vooraanstaand	18
het meest effectief	14	het meest tevreden	8	het meest positief	17
de meest fantastisch	14	de meest urgent	8	de meest sexy	17
de meest omstreden	14	de meest modern	8	de meest gesteld	16
het meest omstreden	13	de meest winstgevend	8	het meest verachtelijk	16
de meest gebruikt	13	het meest opmerkelijk	8	het meest succesvol	16
de meest waardevol	13	het meest opvallend	8	de meest kwetsbaar	16
de meest aangewezen	12	het meest bekend	7	de meest gerespecteerd	15
de meest gunstig	12	de meest belangrijk	7	de meest prominent	15
de meest modern	12	het meest succesvol	7	de meest bizar	15
het meest zichtbaar	12	het meest interessant	7	het meest verkocht	15
de meest aantrekkelijk	12	de meest gangbaar	7	de meest fantastisch	15
de meest letterlijk	12	de meest conservatief	7	de meest omstreden	15
de meest extreem	12	de meest verkocht	7	de meest dramatisch	15
het meest verwant	12	het meest efficiënt	7	het meest prestigieus	14
de meest intiem	12	de meest direct	7	de meest fundamenteel	14
het meest spectaculair	11	de meest controversieel	7	de meest interessant	14
het meest gebruikt	11	de meest omvangrijk	6	de meest verkocht	14
de meest gesteld	11	de meest westelijk	6	de meest complex	13
het meest gevoelig	11	de meest omstreden	6	de meest logisch	13
de meest spectaculair	10	het meest nodig	6	het meest bekend	13
de meest belangrijk	10	de meest interessant	6	de meest opmerkelijk	13
de meest betrokken	10	de meest invloedrijk	6	de meest geslaagd	13
de meest actief	10	de meest prominent	6	de meest kritisch	12
de meest gewenst	10	de meest radicaal	6	de meest afgelegen	12
de meest wenselijk	10	het meest geliefd	6	het meest nodig	12
de meest onwaarschijnlijk	10	de meest populair	6	de meest spraakmakend	12
de meest verkocht	10	de meest extreem	6	de meest winstgevend	12
het meest bekend	10	de meest intrigerend	6	de meest conservatief	12
het meest verkocht	9	de meest ruim	6	het meest kwetsbaar	11
de meest ingewikkeld	9	de meest geliefd	6	de meest actueel	11
het meest sprekend	9	de meest gehoord	6	het meest concreet	11
de meest gehoord	9	de meest opwindend	5	de meest bezocht	11
het meest interessant	9	de meest wenselijk	5	de meest compleet	11
de meest direct	9	het meest spectaculair	5	de meest effectief	11
het meest direct	9	het meest origineel	5	de meest zichtbaar	11
de meest ingrijpend	9	het meest voorkomend	5	de meest nabij	11
de meest essentieel	8	het meest noordelijk	5	de meest controversieel	11

het meest wezenlijk	8	de meest haalbaar	5	de meest betrouwbaar	11
de meest gevraagd	8	de meest aantrekkelijk	5	de meest gehaat	11
de meest indrukwekkend	8	het meest actief	5	de meest aangewezen	11
de meest eenvoudig	8	het meest dramatisch	5	de meest bekend	10
de meest gruwelijk	8	de meest waardevol	5	de meest eenvoudig	10
de meest productief	8	de meest kansrijk	5	het meest gebruikt	10
de meest afschuwelijk	8	de meest gezocht	5	de meest intrigerend	10
de meest betrouwbaar	8	de meest bedreigd	5	de meest waardevol	10
de meest bekend	7	de meest getalenteerd	5	de meest exotisch	10
de meest vreemd	7	het meest essentieel	5	de meest veelbelovend	10
de meest aanvallend	7	het meest gebruikt	5	de meest actief	10
het meest kwetsbaar	7	de meest gerenommeerd	5	de meest onwaarschijnlijk	10
de meest genoemd	7	de meest bizar	5	het meest opvallend	10
de meest exotisch	7	het meest gevoelig	5	de meest serieus	10
de meest gevreesd	7	het meest kwetsbaar	5	de meest gerenommeerd	9
de meest compleet	7	het meest populair	5	het meest efficiënt	9
het meest aantrekkelijk	7	de meest begeerd	5	het meest negatief	9
de meest kritisch	7	het meest verkocht	5	de meest spectaculair	9
de meest fervent	7	de meest concreet	5	de meest getroffen	9
de meest courant	7	de meest actief	5	de meest ingrijpend	9
de meest verrassend	7	het meest triest	4	de meest optimistisch	9
de meest spraakmakend	7	de meest creatief	4	de meest berucht	9
het meest dramatisch	7	de meest breed	4	de meest direct	9
de meest effectief	7	de meest talentvol	4	de meest memorabel	9
het meest ambitieus	7	de meest cruciaal	4	de meest vreselijk	9
het meest extreem	7	de meest verschrikkelijk	4	de meest oogverblindend	9
de meest bizar	7	de meest vreemd	4	het meest tevreden	9
de meest aangrijpend	7	de meest fantastisch	4	de meest uitgebreid	9
de meest geciteerd	7	de meest gunstig	4	het meest omstreden	9
het meest prestigieus	7	de meest tragisch	4	het meest geavanceerd	8
het meest opmerkelijk	7	de meest boeiend	4	de meest veeleisend	8
het meest voorkomend	6	de meest gevoelig	4	de meest verspreid	8
de meest gevoelig	6	het meest direct	4	de meest toonaangevend	8
de meest veilig	6	de meest actueel	4	de meest ingewikkeld	8
de meest getalenteerd	6	de meest realistisch	4	het meest optimistisch	8
het meest wenselijk	6	de meest gevraagd	4	de meest gezaghebbend	8
het meest prominent	6	het meest extreem	4	de meest letterlijk	8
het meest overtuigend	6	de meest pijnlijk	4	de meest ambitieus	8
de meest verhandeld	6	de meest adequaat	4	de meest aanspreken	8
de meest tragisch	6	het meest omstreden	4	de meest gevreesd	8
het meest elementair	6	de meest natuurlijk	4	de meest exclusief	8
de meest ambitieus	6	de meest betrouwbaar	4	de meest aantrekkelijk	8
het meest controversieel	6	de meest gezaghebbend	4	de meest geciteerd	8
het meest nabij	6	het meest sprekend	4	het meest effectief	8
de meest stabiel	6	de meest stabiel	4	de meest fervent	8
de meest zichtbaar	6	het meest nabij	4	het meest opmerkelijk	8

het meest concreet	6	de meest afgelegen	4	de meest begeerd	8
de meest seculier	6	het meest gangbaar	4	de meest corrupt	8
het meest winstgevend	6	de meest belovend	4	de meest betrokken	8
het meest realistisch	6	de meest nabij	4	de meest essentieel	7
het meest curieus	6	de meest gesteld	4	de meest verrassend	7
de meest krankzinnig	6	de meest zuidelijk	4	de meest gruwelijk	7
de meest dramatisch	6	de meest gedetailleerd	4	de meest gunstig	7
de meest vooruitstrevend	6	de meest essentieel	4	het meest trots	7
het meest opzienbarend	6	de meest restrictief	4	de meest luxueus	7
de meest afgelegen	6	de meest ontwikkeld	4	de meest bekijken	7
het meest noordelijk	6	de meest optimistisch	4	de meest verregaand	7
de meest kwetsbaar	6	de meest waarschijnlijk	4	de meest links	7
het meest optimistisch	6	de meest geïnteresseerd	4	het meest noordelijk	7
de meest geslaagd	6	de meest divers	4	de meest fascinerend	7
het meest populair	5	het meest dwars	3	de meest wenselijk	7
de meest creatief	5	de meest onveilig	3	de meest lawaaierig	7
het meest logisch	5	de meest wezenlijk	3	de meest legendarisch	7
de meest aanspreken	5	de meest strijdlustig	3	de meest schokkend	7
het meest kenmerkend	5	de meest fraai	3	de meest vernieuwend	7
de meest actueel	5	de meest kleurrijk	3	de meest agressief	7
het meest tevreden	5	de meest emotioneel	3	het meest fundamenteel	7
de meest kansrijk	5	de meest trouw	3	het meest voorkomend	7
het meest positief	5	de meest productief	3	de meest ruim	7
de meest belovend	5	het meest indrukwekkend	3	de meest welvarend	7
het meest zuidelijk	5	de meest bijzonder	3	de meest problematisch	7
het meest bijzonder	5	het meest westelijk	3	de meest uitdagend	6
de meest talentvol	5	de meest krankzinnig	3	de meest geloofwaardig	6
de meest gezocht	5	de meest rendabel	3	de meest productief	6
de meest logisch	5	de meest ongelegen	3	de meest repressief	6
het meest kritisch	5	de meest duidelijk	3	het meest enthousiast	6
het meest kansrijk	5	de meest overtuigend	3	de meest indrukwekkend	6
het meest ongunstig	5	de meest geruchtmakend	3	de meest intens	6
het meest actief	5	het meest bereid	3	het meest ambitieus	6
de meest berucht	5	de meest erbarmelijk	3	de meest liberaal	6
de meest conservatief	5	de meest kritisch	3	de meest biedend	6
de meest markant	5	de meest politiek	3	het meest westelijk	6
de meest vergaand	5	de meest zichtbaar	3	de meest doeltreffend	6
de meest bekroond	5	de meest grof	3	het meest oostelijk	6
het meest vergaand	5	de meest ingrijpend	3	de meest kleurrijk	6
het meest ontwikkeld	5	het meest wenselijk	3	de meest onmogelijk	6
de meest bedreigd	5	de meest curieus	3	de meest rendabel	6
de meest ontwikkeld	5	de meest geslaagd	3	de meest succesrijk	6
de meest intrigerend	5	de meest vergaand	3	het meest verregaand	6
het meest gehoord	5	het meest kenmerkend	3	het meest sprekend	6
het meest aanspreken	5	het meest concreet	3	het meest extreem	6
de meest begeerd	5	het meest ongunstig	3	de meest vooruitstrevend	6

de meest dynamisch	5	de meest gematigd	3	de meest vreemd	6
de meest eervol	5	de meest enthousiast	3	het meest controversieel	6
het meest lucratief	5	de meest afschuwelijk	3	de meest cynisch	6
de meest hartstochtelijk	5	het meest verhandeld	3	de meest bijzonder	6
de meest gewelddadig	5	de meest begaafd	3	de meest dringend	6
het meest geslaagd	5	de meest praktisch	3	de meest pessimistisch	6
het meest pregnant	5	de meest optimaal	3	de meest democratisch	6
het meest belangrijk	4	de meest gemaakt	3	de meest wreed	6
het meest urgent	4	het meest geavanceerd	3	de meest genoemd	6
de meest noodzakelijk	4	de meest intens	3	de meest intensief	6
het meest nodig	4	het meest expliciet	3	het meest kritisch	6
het meest trots	4	het meest intrigerend	3	het meest dramatisch	6
de meest gerenommeerd	4	de meest spraakmakend	3	het meest winstgevend	6
het meest verbazingwekkend	4	de meest berucht	3	het meest interessant	6
de meest lucratief	4	de meest geïndustrialiseerd	3	de meest gevierd	5
de meest basaal	4	de meest verschillend	3	de meest gangbaar	5
de meest klassiek	4	het meest doeltreffend	3	de meest competitief	5
de meest democratisch	4	de meest ambitieus	3	de meest gevraagd	5
de meest duidelijk	4	de meest simpel	3	de meest primitief	5
de meest milieuvriendelijk	4	het meest gehoord	3	de meest ideaal	5
het meest stabiel	4	de meest prangend	3	de meest gefotografeerd	5
de meest uitgebreid	4	de meest origineel	3	de meest Europees	5
de meest onherbergzaam	4	het meest aantrekkelijk	3	de meest vervuild	5
de meest frequent	4	de meest indringend	3	de meest talentvol	5
de meest ruim	4	de meest gek	3	de meest natuurlijk	5
het meest enthousiast	4	het meest betrouwbaar	3	de meest fris	5
de meest cruciaal	4	het meest duidelijk	3	het meest waardevol	5
het meest compleet	4	het meest nadrukkelijk	3	het meest toegankelijk	5
de meest serieus	4	het meest verrast	3	de meest opgemerkt	5
de meest curieus	4	de meest geprononceerd	3	de meest acuut	5
de meest omvangrijk	4	het meest kritisch	3	de meest modern	5
de meest romantisch	4	de meest vrij	3	de meest bescheiden	5
de meest perfect	4	het meest actueel	3	het meest voelbaar	5
de meest brandend	4	de meest dynamisch	3	de meest fanatiek	5
de meest helder	4	de meest diligent	3	het meest pessimistisch	5
de meest fanatiek	4	de meest kosteneffectief	3	de meest waanzinnig	5
het meest complex	4	de meest toegankelijk	2	de meest gewelddadig	5
de meest fascinerend	4	het meest noodzakelijk	2	het meest essentieel	5
de meest puur	4	het meest gevaarlijk	2	de meest verhandeld	5
de meest karakteristiek	4	de meest zwak	2	het meest intens	5
het meest geliefd	4	de meest gevierd	2	de meest gespeeld	5

2006	N	2010	N	2012	N
de meest recent	120	de meest recent	61	de meest recent	84
de meest succesvol	112	de meest uiteenlopend	48	de meest succesvol	64

de meest uiteenlopend	90	de meest voorkomend	34	de meest uiteenlopend	37
de meest voorkomend	85	de meest succesvol	33	de meest voorkomend	34
de meest opvallend	53	de meest opvallend	30	het meest recent	31
het meest recent	45	de meest prestigieus	25	de meest prestigieus	28
het meest geschikt	42	de meest invloedrijk	21	het meest geschikt	26
de meest geschikt	40	de meest geschikt	18	de meest populair	25
de meest populair	37	de meest efficiënt	18	de meest waarschijnlijk	24
de meest prestigieus	37	het meest recent	18	de meest geschikt	21
de meest waarschijnlijk	31	de meest competitief	16	de meest omstreden	20
de meest gebruikt	31	het meest geschikt	16	de meest gebruikt	19
de meest invloedrijk	30	de meest divers	16	de meest opvallend	18
de meest spectaculair	30	de meest populair	16	het meest succesvol	16
de meest bizar	29	de meest gebruikt	15	het meest waarschijnlijk	16
het meest succesvol	28	de meest kwetsbaar	14	de meest gehoord	16
de meest divers	27	de meest getalenteerd	14	de meest sexy	15
de meest efficiënt	27	de meest waarschijnlijk	14	de meest gezocht	15
de meest gehoord	26	de meest gezocht	12	de meest invloedrijk	13
de meest kwetsbaar	23	de meest gerespecteerd	12	de meest bekend	12
de meest geliefd	23	de meest logisch	12	de meest efficiënt	12
de meest vooraanstaand	22	het meest nodig	12	het meest geavanceerd	12
de meest concurrerend	22	het meest duurzaam	11	de meest onverwacht	12
de meest dynamisch	21	de meest winstgevend	10	het meest trots	12
de meest extreem	20	de meest geliefd	10	de meest gehaat	12
de meest sexy	20	de meest optimistisch	10	de meest logisch	11
de meest omstreden	20	de meest bekend	10	de meest spectaculair	11
de meest modern	19	de meest betrouwbaar	10	de meest betrouwbaar	11
de meest gezocht	19	het meest zichtbaar	10	de meest bizar	11
de meest verkocht	19	de meest bezocht	9	het meest prestigieus	11
de meest actief	18	het meest trots	9	de meest extreem	11
de meest dramatisch	18	de meest gehoord	9	de meest ingrijpend	11
de meest gerespecteerd	18	het meest waarschijnlijk	8	de meest productief	10
de meest ambitieus	18	de meest opmerkelijk	8	de meest opmerkelijk	10
het meest efficiënt	17	de meest extreem	8	de meest spraakmakend	10
de meest geavanceerd	17	de meest exclusief	8	de meest innovatief	10
de meest bekend	17	de meest radicaal	8	de meest bijzonder	9
de meest fundamenteel	17	de meest onverwacht	7	het meest waardevol	9
de meest getalenteerd	17	de meest omstreden	7	de meest gangbaar	9
het meest gebruikt	17	de meest ingrijpend	7	de meest links	9
het meest prestigieus	16	de meest waardevol	7	het meest nodig	9
de meest ingrijpend	16	het meest concreet	7	de meest cruciaal	9
de meest prominent	16	het meest optimistisch	7	de meest kwetsbaar	9
de meest winstgevend	16	de meest bizar	7	de meest stabiel	9
de meest logisch	15	het meest succesvol	7	de meest compleet	9
de meest elementair	15	het meest opmerkelijk	7	de meest talentvol	9
de meest controversieel	15	de meest spectaculair	7	de meest fundamenteel	9
het meest bekend	14	de meest corrupt	7	de meest vooraanstaand	9

het meest trots	14	het meest extreem	6	de meest geruchtmakend	9
de meest onverwacht	14	de meest romantisch	6	de meest geliefd	8
de meest gevreesd	14	de meest biedend	6	de meest gevreesd	8
de meest veelbelovend	14	het meest efficiënt	6	de meest corrupt	8
de meest waardevol	13	de meest controversieel	6	de meest waardevol	8
het meest tevreden	13	het meest uitgebreid	6	de meest interessant	8
de meest gevraagd	13	het meest positief	6	het meest gevoelig	8
de meest dringend	13	de meest fantastisch	6	de meest waanzinnig	8
de meest verdienstelijk	13	de meest elementair	6	de meest indringend	8
de meest compleet	13	de meest sexy	6	het meest zorgwekkend	8
de meest gangbaar	13	de meest intens	6	de meest afgelegen	8
de meest opmerkelijk	13	de meest legendarisch	6	de meest aanspreken	8
de meest rendabel	12	de meest zichtbaar	6	de meest conservatief	7
de meest ernstig	12	het meest kwetsbaar	6	de meest verrassend	7
de meest gerenommeerd	12	de meest gangbaar	6	de meest bekijken	7
de meest bezocht	12	de meest welvarend	6	het meest kwetsbaar	7
de meest exclusief	12	het meest verkocht	6	de meest kritisch	7
het meest waarschijnlijk	12	de meest vooraanstaand	6	de meest creatief	7
de meest afgelegen	12	de meest geslaagd	6	het meest voorkomend	7
de meest genoemd	12	de meest gelauwerd	6	de meest evident	7
de meest legendarisch	11	de meest betrokken	6	de meest veelbelovend	7
de meest welvarend	11	de meest gezaghebbend	5	de meest gruwelijk	7
het meest verkocht	11	de meest genoemd	5	de meest bepalend	7
de meest betrouwbaar	11	het meest spectaculair	5	de meest surrealistisch	7
de meest vervuild	11	de meest geavanceerd	5	de meest veeleisend	7
het meest opvallend	11	de meest dramatisch	5	de meest effectief	7
het meest zichtbaar	11	de meest bijzonder	5	het meest bekend	7
de meest productief	11	de meest actief	5	het meest omstreden	7
de meest luxueus	11	de meest veilig	5	het meest effectief	7
de meest spraakmakend	11	de meest emotioneel	5	het meest opmerkelijk	6
het meest populair	11	de meest rendabel	5	de meest bedreigd	6
het meest nodig	10	de meest modern	5	het meest extreem	6
de meest getroffen	10	de meest gevraagd	5	de meest bezocht	6
de meest gesteld	10	de meest onwaarschijnlijk	5	de meest rendabel	6
het meest interessant	10	de meest dynamisch	5	de meest divers	6
de meest hartverwarmend	10	het meest noordelijk	5	het meest opvallend	6
de meest radicaal	10	de meest positief	5	het meest positief	6
de meest toonaangevend	10	de meest geciteerd	5	de meest gelezen	6
de meest aantrekkelijk	10	de meest effectief	5	de meest fantastisch	6
de meest actueel	10	de meest gerenommeerd	5	de meest memorabel	6
de meest gewelddadig	10	de meest persoonlijk	5	de meest direct	6
de meest intens	10	het meest indrukwekkend	5	de meest getalenteerd	6
de meest essentieel	10	de meest verrassend	5	de meest problematisch	6
de meest kritisch	10	de meest toegankelijk	4	de meest actueel	6
het meest extreem	9	het meest relevant	4	de meest vreselijk	6
de meest noordelijk	9	de meest duidelijk	4	het meest interessant	6

de meest gewaardeerd	9	de meest milieuvriendelijk	4	de meest geavanceerd	6
de meest intiem	9	het meest populair	4	de meest complex	6
de meest intrigerend	9	de meest gelezen	4	de meest wezenlijk	6
de meest geslaagd	9	de meest aangewezen	4	het meest actief	6
de meest nabij	9	de meest doorgewinterd	4	het meest ambitieus	5
de meest effectief	9	het meest frappant	4	de meest competitief	5
de meest ongehoord	9	de meest verkocht	4	de meest westelijk	5
het meest opmerkelijk	9	de meest cruciaal	4	de meest geciteerd	5
de meest zichtbaar	9	de meest gehaat	4	de meest geslaagd	5
de meest betrokken	9	de meest rechts	4	het meest verrassend	5
het meest voorkomend	9	de meest vervuilen	4	het meest geliefd	5
de meest trendy	9	het meest verwant	4	de meest pijnlijk	5
het meest omstreden	9	de meest uitgebreid	4	de meest gesteld	5
de meest interessant	8	de meest voordelig	4	het meest verantwoordelijk	5
het meest urgent	8	de meest conservatief	4	de meest indrukwekkend	5
de meest liberaal	8	het meest logisch	4	het meest tastbaar	5
de meest competitief	8	de meest essentieel	4	de meest welvarend	5
de meest gevaarlijk	8	de meest doeltreffend	4	de meest letterlijk	5
het meest dramatisch	8	de meest comfortabel	4	het meest tevreden	5
de meest biedend	8	het meest voorkomend	4	het meest gebruikt	5
de meest lucratief	8	de meest gesteld	4	de meest actief	5
de meest optimistisch	8	de meest productief	4	de meest nabij	5
de meest direct	8	de meest gedurfd	4	het meest links	5
de meest fantastisch	8	de meest voorzichtig	4	het meest zichtbaar	5
de meest complex	8	de meest professioneel	4	de meest vervuilen	5
de meest geciteerd	8	de meest geruchtmakend	4	de meest gewelddadig	5
de meest risicovol	8	de meest verwerpelijk	4	de meest serieus	5
de meest indrukwekkend	8	de meest open	4	de meest controversieel	5
de meest dodelijk	8	de meest duurzaam	4	de meest gedetailleerd	5
de meest tevreden	7	de meest spraakmakend	4	het meest inspirerend	5
de meest berucht	7	het meest interessant	4	de meest ingewikkeld	5
het meest positief	7	de meest verregaand	4	de meest emotioneel	5
de meest romantisch	7	het meest gebruikt	3	de meest concurrerend	5
de meest duurzaam	7	het meest ambitieus	3	de meest verstrekkend	5
het meest concreet	7	de meest kritisch	3	het meest concreet	4
de meest onwaarschijnlijk	7	de meest ontwikkeld	3	de meest geloofwaardig	4
de meest memorabel	7	de meest overtuigend	3	de meest kleurrijk	4
het meest pessimistisch	7	de meest berucht	3	het meest gunstig	4
de meest gehaat	7	het meest genoemd	3	de meest verkocht	4
de meest rechts	7	het meest fascinerend	3	de meest begeerd	4
de meest verrassend	7	de meest innoverend	3	de meest optimistisch	4
de meest relevant	7	de meest toonaangevend	3	de meest natuurlijk	4
de meest vervuilen	7	de meest intiem	3	de meest gesproken	4
het meest bijzonder	7	de meest actueel	3	de meest iconisch	4
het meest gevoelig	7	de meest geïnterviewd	3	het meest dringend	4

de meest beloftevol	7	de meest delicaat	3	de meest frequent	4
het meest waardevol	7	de meest performant	3	de meest vervuild	4
de meest ideaal	7	de meest eenvoudig	3	de meest dringend	4
de meest bijzonder	7	de meest exquis	3	het meest gehoord	4
de meest creatief	7	de meest realistisch	3	het meest noordelijk	4
de meest open	7	de meest luxueus	3	de meest gecontroleerd	4
de meest begeerd	7	de meest evident	3	de meest onschuldig	4
de meest simpel	7	het meest prestigieus	3	de meest open	4
de meest opzienbarend	7	het meest aanwezig	3	de meest intens	4
de meest klassiek	7	de meest banaal	3	het meest logisch	4
de meest serieus	7	het meest schrijnend	3	de meest prangend	4
het meest onrustbarend	7	het meest gelukkig	3	de meest rechts	4
de meest authentiek	6	het meest conjunctuurgevoelig	3	de meest gevoelig	4
het meest sexy	6	de meest welwillend	3	de meest gelauwerd	4
de meest zuidelijk	6	de meest hilarisch	3	de meest radicaal	4
de meest onmogelijk	6	de meest achtergesteld	3	het meest complex	4
het meest spectaculair	6	de meest pro-Europees	3	de meest onwaarschijnlijk	4
de meest charismatisch	6	de meest bedreigd	3	het meest negatief	4
de meest concurrentieel	6	de meest typisch	3	de meest gerespecteerd	4
de meest courant	6	de meest absurd	3	de meest dramatisch	4
de meest ontwikkeld	6	het meest luxueus	3	de meest uitgebreid	4
het meest logisch	6	de meest cynisch	3	de meest elegant	4
de meest hardnekkig	6	het meest betrouwbaar	3	het meest exclusief	4
de meest oostelijk	6	de meest pessimistisch	3	de meest gewild	4
de meest verstokt	6	de meest succesrijk	3	de meest democratisch	4
het meest tragisch	6	de meest regelmatig	3	de meest kleurloos	4
de meest geruchtmakend	6	de meest interessant	3	een meest matig	4
de meest eenvoudig	6	de meest dwingend	3	het meest optimistisch	4
de meest gezaghebbend	6	het meest vatbaar	3	de meest schrijnend	4
het meest gehoord	6	de meest letterlijk	3	de meest pregnant	4
het meest actief	6	de meest volledig	3	de meest kunstzinnig	4
de meest fervent	6	de meest memorabel	3	de meest geëgend	4
de meest democratisch	6	het meest pessimistisch	3	de meest geridiculiseerd	4
de meest cruciaal	6	de meest traditioneel	3	het meest conservatief	4
de meest primitief	6	de meest ongerept	3	de meest geïseerd	3
de meest corrupt	6	de meest complex	3	het meest beangstigend	3
het meest corrupt	6	de meest gevreesd	3	de meest verregaand	3
de meest vermogend	6	het meest schaars	3	het meest fundamenteel	3
de meest hilarisch	6	de meest veeleisend	3	de meest legendarisch	3
het meest intens	6	de meest exotisch	3	de meest genereus	3
de meest aanspreken	6	het meest gunstig	3	de meest crimineel	3
de meest verschrikkelijk	6	de meest pervers	3	de meest prominent	3
de meest gedownload	6	de meest afgelegen	3	de meest briljant	3
de meest perfect	6	het meest aantrekkelijk	3	het meest prominent	3
het meest noordelijk	6	het meest opvallend	3	de meest banaal	3

de meest verheven	5	de meest stabiel	3	het meest onrechtvaardig	3
de meest gelauwerd	5	het meest toegankelijk	3	het meest aantrekkelijk	3
de meest herkenbaar	5	de meest gedreven	3	de meest cynisch	3
de meest bekijken	5	de meest lucratief	3	het meest toegankelijk	3
het meest bezig	5	het meest negatief	3	de meest noodzakelijk	3
de meest links	5	de meest prominent	3	de meest noordelijk	3
het meest aantrekkelijk	5	het meest bijzonder	3	de meest typisch	3
de meest positief	5	de meest ondankbaar	3	het meest dodelijk	3
de meest verontrustend	5	het meest blij	3	het meest bepalend	3
de meest algemeen	5	het meest effectief	3	de meest exotisch	3
de meest natuurlijk	5	de meest sociaal	3	de meest negatief	3
het meest geavanceerd	5	het meest verwerpelijk	3	de meest intrigerend	3
het meest toegankelijk	5	de meest puur	3	het meest tragisch	3
de meest vernieuwend	5	de meest basaal	3	de meest absurd	3
de meest beroemd	5	het meest schokkend	3	de meest fair	<u>3</u>
de meest inspirerend	<u>5</u>	de meest ernstig	<u>2</u>	de meest regelmatig	<u>3</u>

Appendix 3: resultaten corpusonderzoek naar de invloed van het Engels op de trappen van vergelijking in het Nederlands

De comparatief

Adjectieven zonder overeenkomsten met het Engels	Vorm		Totaal
	Morfologisch	Perifrastisch	
goedkoop	1.660	0	1.660
eenvoudig	287	7	294
veilig	698	5	703
lastig	698	0	698
duurzaam	132	51	183
krachtig	264	2	266
algemeen	103	136	239
aantrekkelijk	185	9	194
vriendelijk	89	0	89
evenwichtig	169	64	233
gelukkig	69	2	71
stevig	288	1	289
betrouwbaar	63	14	77
gunstig	249	3	252
rustig	264	7	271
duidelijk	276	3	279
moeilijk	373	1	374
makkelijk	161	0	161
soepel	437	5	442
gering	295	0	295
prettig	58	0	58
gezond	296	5	301
rechtvaardig	170	22	192
ernstig	126	6	132
zuinig	103	0	103
sober	71	10	81
doelmatig	65	6	71

Adjectieven met overeenkomsten met het Engels	Vorm		Totaal
	morfologisch	perifrastisch	
assertief	64	11	75
efficiënt	591	60	651
comfortabel	35	13	48
recent	204	62	266
prominent	119	26	145
frequent	15	2	17
traditioneel	24	118	142
flexibel	255	39	294
direct	54	34	88
fundamenteel	66	79	145
internationaal	24	44	68
permanent	2	28	30
sexy	6	8	14
actief	337	44	381
plausibel	11	7	18
agressief	86	20	106
intens	76	7	83
effectief	148	8	156
intensief	143	9	152
structureel	17	76	93
creatief	23	9	32
offensief	18	18	36
rationeel	56	19	75
populair	44	31	75
succesvol	21	18	39
extreem	43	10	53
bizar	1	8	9

De superlatief

Adjectieven met overeenkomsten met het Engels	Vorm		Totaal
	morfologisch	perifrastisch	
assertief	1	2	3
efficiënt	184	393	577
comfortabel	19	38	57
recent	1.207	1.711	2.918
prominent	133	196	329
frequent	27	38	65
traditioneel	7	48	55
flexibel	3	33	36
direct	3	129	132
fundamenteel	25	211	236
internationaal	2	50	52
permanent	1	2	3
sexy	6	179	185
actief	173	190	363
plausibel	2	37	39
agressief	55	54	109
intens	0	118	118
effectief	120	200	320
intensief	15	45	60
structureel	0	5	5
creatief	77	90	167
offensief	0	9	9
rationeel	2	23	25
populair	3.818	412	4.230
succesvol	826	1.052	1.878
extreem	107	296	403
bizar	44	219	263

Adjectieven zonder overeenkomsten met het Engels	Vorm		Totaal
	morfologisch	perifrastisch	
goedkoop	2.823	10	2.833
eenvoudig	561	114	675
veilig	626	62	688
lastig	388	7	395
duurzaam	39	106	145
krachtig	535	29	564
algemeen	8	38	46
aantrekkelijk	335	157	492
vriendelijk	104	18	122
evenwichtig	4	13	17
gelukkig	542	44	586
stevig	71	2	73
betrouwbaar	93	151	244
gunstig	378	117	495
rustig	102	8	110
duidelijk	644	46	690
moeilijk	2.245	8	2.253
makkelijk	731	7	738
soepel	40	3	43
gering	649	0	649
prettig	123	8	131
gezond	134	26	160
rechtvaardig	8	11	19
ernstig	600	62	662
zuinig	153	10	163
sober	29	4	33
doelmatig	7	26	33